

Ines G. Županov

JEDAN OBIČAN ŠOLTANSKI ŽIVOT

Ja sam ljetna Šoltanka. To je kao polu-furešta. Jedna od onih koje se nisu rodile na otoku, ali su ostale vezane i za otok i za svoje selo. A moje selo se zove Srednje Selo jer je valjda između Donjeg i Gornjeg Sela. Sela su usrid otoka i ne vide more nego samo dugo i plodno polje i vinograde. Mjesta, zapravo sela, kraj mora imaju imena kao Maslinica, Stomorska, Nečujam. Grohote koje je jedino selo usred otoka kažu da znači *gor hote* (idite gore). Ne znam da li je to točna etimologija, ali Grohote smo uvijek doživljavali (mi iz Srednjeg Sela) kao gradić a ne kao selo.

Ta moja veza sa Šoltom je jedna ljubavna veza s povremenim prekidima i stalnim vraćanjem. Ponekad mi se činilo da je ta ljubav neki dug koji ja plaćam za mog oca koji je napustio rodni kraj u potrazi za nečim boljim i većim. Nisam sigurna da je to našao, ali razumijem ga bolje od kada sam i ja krenula istim putem, samo što sam ja napustila cijelu zemlju. I baš u tom momentu sam shvatila da se više ne radi o dugu mog oca nego o mom vlastitom dugu koji, priznat ću, pokušavam prenijeti na mog sina. Ne znam da li ću uspjeti. Da li će se on vratiti?

U šezdesetak godina dolazaka i odlazaka sa Šolte nakon ljetnih praznika, Šolta se promijenila baš kao što se i moja slika Šolte koju nosim posvuda po svijetu mijenjala.

Što je fikcija, a što stvarnost u mojim sjećanjima, ne znam. Znam samo da se svačega sjećam i da je to sve smotano u kratke priče ili slike koje nisu uvijek međusobno povezane ni logične. Možda nisu ni cijela istina, a možda su i izmišljene, nenamjerno, kad je trebalo ublažiti neku bol povezanu s njima. Tih priča ima puno, ali tko će to sve staviti na papir kad je vremena malo i koga bi to zanimalo u velikim količinama. Zato, evo, ispričat ću samo jednu malu priču. Nikla je u Srednjem Selu, gdje mi je stara kuća i gdje je nekad davno živjela familija mog oca, a danas ja živim što u mislima što u stvarnosti.

O djedovim putevima i povracima:

Srednje Selo – Chicago – Padula – Vancouver – Srednje Selo

Ovo je slika mog djeda, Ante (Toni, Tončić, Tonko) Županov, jedna od rijetkih koja je preživjela seljenja i nemar (slika 1). Tu su još moj otac, Mirjana i teta Kate i sve se događa ispred vrata naše konobe. Mama (sjena na slici)

nas je uslikala na brzinu i ja sam bosa izišla iz dvora i držim kocen jabuke u rukama. Moja prijateljica Mirjana je zatečena i smije se k'o luda. Neću ulaziti u semiološku analizu odnosa, bilo bi opet predugo i zapravo bi me odvelo predaleko do vrata bolnih uspomena i nesnosnih gubitaka.

SLIKA 1 - pred konobom 1963 (?)

Inače u konobi je bilo divnih stvari – uljanice od kamena, bačve vina, rakije i prošeka, uvijek se sušila panceta. Ogroman ključ je odkračunavao i zakračunavao velika dvokrilna vrata barem desetak puta na dan. Moj dida je je uvijek bio odjeven u pokrpane gaće (hlače). Te zakrpe su bile prekrasne i često simetrične, svih veličina ali uvijek u kvadratima ili nekim sličnim čistim

geometrijskim oblicima. U svakom slučaju, hlače se nisu bacale nego su se dokrpavale. Moj dida je imao i nedjeljno odijelo, *veštit*, ali ga se ja ne sjećam. Osim toga, on nije išao u crkvu (ili tek da ne odskače) jer mu se zamjerila u vrijeme Drugog svjetskog rata zato što je u Vancouveru podržavala fašističkog okupatora i kvislinge iz NDH. Tako su to meni rekli, i to je u doba u koje su mi to rekli, bilo ono što se moralo reći. Ali mislim da je to bila istina.

Moj dida je za mene bio seljak iliti poljoprivrednik. Kad sam se ja rodila već je bio preko šezdesete (ne mogu u ovom trenutku provjeriti datume, ispričavam se) jer je rođen krajem 19. stoljeća.

Nije imao penziju jer su dva rata uništila sve dokumente kojima bi mogao dokazati da je 'radio' cijeli život. Ni države, ni političari, nitko nije mario za obične ljude i oni bi uvijek izvisili. Baš kao i danas. Nikad nisam čula da se moj dida tužio na svoju sudbinu i živio je od vlastitog rada u vinogradu i u maslinicima, a bilo je tu i mendula, smokava i rogača. Vrt s povrćem je bila dužnost tete Kate (kćerke didinog polubrata, Roka Županova). Moja baka Ljuba je umrla 1960. godine i ja je se slabo sjećam. Dida je umro nekih pet-šest godina kasnije i ja sam bila dovoljno velika da mi se njegov lik ukleše u sjećanje. Osim toga bio je impresivan, imao je veliki trbuh, kretao se polako i odmjereno, smiren, blag i nikad se nije tužio ni na koga... potpuno drugačiji od moje babe, mog oca i mene.... Da ne pričam dalje, imponirao mi je.

Jednom prilikom kad smo se vraćali s ljetovanja, trebalo je stići što prije na vapor u Rogaču u ranu zoru. Dok su moji roditelji krenuli na noge, a neki *tovar* ili *kenjac* je vjerojatno nosio naše velike kofere, dida i ja smo jahali na konju. Uvijek smo putovali na povratku u Zagreb s demijanama vina, ulja, rakije i prošeka. Negdje na vrhu brda, na kraju Grohota, gdje puca vidik prema Splitu, sjećam se kao da sam udahnula spoznaju ili osjećaj da je život prostran kao nebeski svod. Na konju s didom iza mene i ružičastom zorom nad Bračom i tim morem vidjela sam ucrtane putove za odlaske u svijet. Nažalost, konj je prodan sljedeće godine i njegova kućica u dvoru je srušena, a moj djed je posadio lozu koja i danas daje grožđe i brajdu koja nas hladi u ljetnim mjesecima.

Taj mir koji je moj dida imao u karakteru je dolazio do izražaja pogotovo u Srednjem Selu, koje je uvijek bilo puno neke čudne napetosti koju sam osjetila kao dijete i koja je danas puno blaža, možda čak i nestala, baš kao što i ljudi nestaju iz sela. Bilo je frakcija u selu koje mi nisu bile jasne, i nisu mi jasne još uvijek zbog čega su se ljudi toliko mrzili. Zbog čega su me neki mještani krivo gledali i zbog čega to još uvijek traje. U međuvremenu glavni glumci tih velikih drama su pomrli (kao taj neki pop, Don Ante oko kojeg se selo posvađalo). Ja sam se poslije družila kao djevojčica s njegovom kćerkom Marijom, mojom

susjedom i doista mi nije bilo jasno u čemu je problem. Da, čula sam razne verzije, pravi Rashomon. Istina je negdje propala između redaka priče.

Još do prije desetak godina Srednje Selo je bruhalo cijeli dan. Naša kuća je u samom centru, kraj Vrtline ili Vrklina gdje je bio i dućan i zadržni dom i bratska kuća. Ljudi su stalno prolazili s jedne strane sela na drugo i cesta pred kućom je uvijek bubnjala - koraci ljudi, magraca, koza, ovaca, onda bickla, motora i kasnije i pokoji auto. Ljudi su uvijek glasno govorili i činilo se da svi negdje žure i da je svima vatra pod nogama i da su ljuti na nekoga. To je meni tako izgledalo. Znali su se zaustaviti na čakule pred našim dvorom. U to doba nije bilo vrata, i kad je moj suprug odlučio postaviti prava visoka, metalna vrata mnogi su smatrali da je to neprijateljski potez. Istina je da je bilo previše ljudi koji su virili u naš dvor svaki put kad bi prošli od ili do Vrklina.

Tri glavne i jedine ulice u smjeru istok-zapad se uljevaju u naš *srdovaški* centar baš kao što sve vene i arterije prolaze kroz srce. Danas susjedi parkiraju automobile na Vrklini, i tek od nedavno Srećko i Andro organiziraju rock koncerte i vrate tom mjestu dušu koju je imalo prije. Kad sam ja bila djevojčica, Vrklina je bila muška planeta, dok su žene samo prolazile na brzinu, a djeca su neprestano trčala uokolo kao komete i tu se igralo *na kukalo*. Ja sam pak često na didinom krilu slušala priče, muške priče. Tako sam, na primjer, naučila masu psovki jer je tu bio jedan vrlo sitan, ali žilav i glasan Maco (Marin Županov) koji je imao fantastičan rječnik šporkica (šporkih riči) i znao je da ja uživam u njegovim *beštinjama*. (*Jeben ti krst! Isusa prasca, jebenti pola litre svetoga ulja, itd*). Uz to je puno gestikulirao i stalno vikao i svađao se sa svima. Bio mi je drag (i ja njemu) i kad bih ja bila blizu još bi glasnije govorio i još više psovao. I uvijek mi je s ponosom rekao 'mi smo Županovi' kao da je imati to prezime jako vrijedno i kao da smo posebni. Da se razumijemo, nismo, ali bilo mi je to drago čuti.

Da, puno se i inače psovalo, ali kada su se priče pričale, svi bi slušali napeto. Jedna od priča mi se usjekla u pamet. Naime, jedan od seoskih pametnjakovića, znam da je navigao na brodovima, 'na strance', ali mu nisam upamtila ime, htio je uvjeriti prisutne da psi koji pobjegnu od gospodara u polje i kamenjar postanu, ne samo divlji psi, nego neki postanu i morski psi. I da je on vidio jednog psa koji sada živi u moru i ponekad izroni i laje. Gdje? Kod Male Krušice.

- Ma ajde bogati, rekli bi neki od prisutnih, je li ti more izilo pamet. Ne može se pas pretvoriti u morskog psa.

- Može, kad ti kažem, vidi san ga ja svojim očima.

Meni je trebalo barem dvije minute da odvažem argumente i zaključila sam da je taj čovik stvarno lud. Pas i morski pas nisu ista vrsta, samo imaju isto ime! Onda bi se razvezle priče iz daljina. Netko je vidio kitove kojima bi rasparali trbuh i unutra našli ... boga i vruga, od igle do klavira. I tako dalje. Na Vrklini se dalo naučiti svašta o svijetu i o ljudima.

Moj dida se nikad nije hvalio i nikad ga nisam čula da priča o svojim iskustvima na javnim mjestima kao Vrklina. Zapravo jedine priče koje znam o njemu su one koje mi je moj otac prenio kao dogodovštine koje je njemu dida ispričao u četiri oka.

SLIKA 2 – Vancouver, 1930 (?)

Ustvari, moj dida – vinogradar i zemljoradnik – je dva puta preplatio Atlantski ocean tamo i natrag. Nekoliko godina je živio je u Chicagu i vratio se u domovinu da se oženi i tu ga je zatekao Prvi svjetski rat. Naravno da je morao u vojsku i uspio se vratiti živ i zdrav iz zarobljeničkog logora. Nakon rođenja mog oca 1923. ili tu negdje, ponovno je otplovio i završio u Vancouveru, gdje je bio kuhar na ribarskom brodu koji je lovio losose. Vratio se na Šoltu tek 1947.

Ovo je jedna od uokvirenih slika koje je slao kući i koje su se čuvale u škafetinu u kutiji za cipele (slika 2). Teško je datirati fotografije osim po djedovom licu koje stari iz slike u sliku. Pretpostavljam da je ova fotografija u nostalgичnoj žuto-smeđoj boji sepije za koju je morao prošetati

niz Main street do broja 313, danas, a vjerojatno i onda, na samoj granici sa Kineskim predgrađem (China town) starija od sljedeće slike u boji (vjerojatno dodanoj kasnije), koju je slikao danas cijenjeni kineski fotograf Yucho Chow koji je imao studio od 1906. do 1939. malo niže (prema centru) na broju 23 Pender Street (slika 3). Taj slavni fotografski studio je danas China Shop pun plastičnih i jeftinih predmeta. (slika 4).

SLIKA 3. Vitrina fotografskog studija Yucho Chow-a. Fotografija s izložbe u Vancouveru 2019.

SLIKA 4. Yucho Chow studio je danas China Shop

Ušla sam u taj dućan. Pokušala sam zamisliti mog didu koji pozira kineskom fotografu, ali nisam uspjela. Onda sam kupila kišobran, jer je padala kiša. Nakon dva tri sata kišobran se slomio pod vjetrom. Ovu sliku, koju je uslikao taj kineski fotograf u svom više ne postojećem studiju, gledam cijeli život (slika 5). Uvijek je na mom radnom stolu ili na polici za knjige i putuje sa mnom po cijelom svijetu. Danas je u New Delhiju.

SLIKA 5 Portret mog dide u studiju Yucho Chowa

U svibnju 2019. posjetila sam Vancouver, prvi put u životu i u pet dana sam pokušala naći tragove mog dide. Nekom igrom slučaja baš u to vrijeme je postavljena izložba fotografija Yucho Chow-a u *Sun Yat Sen Kineskom kulturnom centru*. Premda je Yucho Chow uglavnom slikao kineske imigrante, bilo je tu svakakvih drugih ljudi kojima su trebale slike. Neki kao ovaj mladi plesač su bili na putu prema slavi i karijeri (slika 6). Mladi pjevač ili plesač je snimljen u istom dekoru kao moj dida.

Tap dancer John 'Howard' Fair in a 1938 Chow photograph that appeared in the Vancouver Sun, previewing his show 'Footlight Frolic.' He was billed as 'Harlem at Its Best,' even though he was born and raised in Canada. Courtesy of the John Howard Fair Collection.

SLIKA 6. Izložba slika Yucho Chow-a u Sun Yat Sen Kineskom kulturnom centru, 2019.

Dekor se nije mijenjao ni kad je Yucho Chow slikao kineske imigrantske obitelji (slika 7), samce, umjetnike i ljubavne parove i ovaj u kojem je slikan moj dida je bio najčešće upotrebljavan. Baš kao iz nekog njemačkog, ekspresionističkog, nijemog filma iz 1920-ih godina. Naravno, prebučen u građansku scenu u kojoj oni koji jedva preživljavaju hoće reći onima koji će primiti sliku da su dobro i da je njihov imigrantski san uspio.

SLIKA 7. Izložba slika Yucho Chow-a u Sun Yat Sen Kineskom kulturnom centru, 2019.

Iskoristila sam priliku da se i ja uokvirim u Yucho Chow-ovu fotografiju (slika 8). Nažalost nisu bili rekonstruirali dekor u kojem je slikan dida. Bila je samo jedna mogućnost, od sve zajedno tri četiri fotografova dekora. Okvir je naravno identična replika onog u kojem je slika mog dide, ali dovoljno slična da me uveseli..

SLIKA 8. Izložba slika Yucho Chow-a u Sun Yat Sen Kineskom kulturnom centru, Vancouver, 2019.

Kao profesionalni povjesničar krenula sam u gradski arhiv (City of Vancouver Archives) i pronašla godišnjake – knjige s popisom građana s adresama – i na moju veliku sreću i zadovoljstvo pronašla tragove koje je ostavio moj dida u tim prašnjavim knjižurinama.

SLIKA 9. British Columbia and Yukon Directory, 1946, Zuppanov Anthony, fshrm r 322 Jackson

Najduže je boravio u ulici Jackson broj 322, nekih deset godina, i na ovom popisu je uz Englesku varijantu imena – Anthony – upisan kao RIBAR (slika

9). Pronašla sam tu kuću u kojoj je boravio u svojoj samačkoj sobi. Ulica i cijeli kvart je danas, a vjerojatno i u njegovo doba, bila za sirotinju i za radnike. Droga je prisutna po svuda uokolo i morala sam preskočiti jednog narkomana koji je spavao na cesti.

Na slici je kuća u 322 Jackson ulici, koja je na uglu glavne i sporedne uske ulice. S obje strane može se lijepo vidjeti i osjetiti bijeda (slika 10). Ta sporedna ulica je puna žica i električnih instalacija i kanti za smeće. A vrtovi, zelenilo i drveće, kad ih ima, su zagrađeni visokim ogradama i bodljikavom žicom (slika 11).

SLIKA 10. 322 Jackson Street, Vancouver, 2019

SLIKA 11. 322 Jackson Street, Vancouver, 2019, pogled sa sporedne ulice

S dvorišne strane mi je čak bila draža ta zgradurina. Kontejner za smeće i krošnje drveća u skrivenom i ograđenom vrtu je odavao malo ljudske topline toj betonskoj kocki. Pretpostavljam da je ta dvokatna zgrada sagrađena od drveta i možda učvršćena betonom tu i tamo, a samo izvana je obučena u žbuku. S prednje strane se vidi da tu ne žive obitelji. Nema cvijeta na prozoru, nema ničeg ljudskog.

Možda ova grozna vrata koja izgledaju kao vrata zatvora, popravnog doma ili neke religiozne sekte nisu bila tamo u doba mog djeda (slika 12). Pretpostavljam da je tada vladala samo ekonomska bijeda, ali ne i bezdušna pustoš kasnog liberalnog kapitalizma. Zapravo cijeli kvart je danas prepun narkomana i beskućnika koji žive na cesti ili u obližnjem parku.

SLIKA 12. Ulazna vrata, 322 Jackson Street, Vancouver, 2019.

Jedini gotovo poetski moment, koji nisam uslikala, jer me iznenadio je bio taj da se sa vrha ulice vide planine na sjeveru, s druge strane morske uvale, na kojima je usred svibnja bio snijeg. Zar je moj dida svaki dan vidio snijeg?

To mi nikako ne ide s njim. Do prije nekoliko godina, Šoltani nisu znali što je snijeg i za njih je bio veliki gušt usred zime otići u Sloveniju i u Bosnu na sanjkanje. Ko mala dica! A danas naravno klima se promijenila i snijeg stiže svake godine.

Ta zgrada je danas gnijezdo depresije, ali moj dida prije pola stoljeća nije bio bijednik ni depresivan, nego ribar i radnik, koji je redovno slao novac kući kako bi njegova žena i sin živjeli u relativnom obilju. Čula sam da je moja baka bila velikodušna (čitaj rastrošna) i voljela je pomagati svojti. Specijalno sestrama. Tri su bile na Šolti, a jedna je u jednom momentu otišla u Ameriku i ostala.

Davala je novac i didinom bratu Roku (to jest polubratu) budući da je živjela u Županovoj kući u koju je bila udana. Didine dvije sestre i brat Fabijan, su emigrirali u Ameriku negdje oko 1900. i to je bio i njegov cilj. Ostao je samo Roko kao glava kuće u Srednjem Selu. On je pak imao dva sina, Petra i Ivana, koji su svi nakon Drugog svjetskog rata iz izbjegličkog logora u El-Shattu (u Egiptu) gdje su ih odveli 'saveznici' (tj. Britanci) otišli direktno za Australiju i više nikad nisu kročili na otok. Roko, žena mu Mare i njihova kćerka (za mene znana kao teta Kate) su se vratili na otok zajedno s mojom bakom. Kate se nije udala, jer je bila šepava, a ja iz danjašnje perspektive i prisjećajući se nekih onda nerazumljivih opaski moje majke, pretpostavljam da je bila lezbijka i da su joj se muškarci gadili. Možda je to šepanje bilo dio plana da se ne uda. Zapravo, bilo je dosta šepavih, neudanih žena u našem malom selu!

Taj didin brat Roko je bio neki naprastan čovjek i seoski luđak, ali dovoljno pametan da opljačka moju baku, *digne* joj većinu novca koji je primala iz Kanade. Dida je poslao novac da se kupi vinograd u polju i on se kupio na ime njegovog brata. Da, baka je bila nepismena, mogla se samo potpisati i ništa drugo, i tako je potrošila većinu krvavo zarađenog ribarskog novca moga dide do Drugog svjetskog rata, a onda je sve što je ostalo na banci propalo baš kao i stara Jugoslavija. Razumijem sve to sada bolje budući da je propast države u kojoj sam se rodila – Titova Jugoslavija – i mojim roditeljima ispraznila bankovni račun (ali neću o tome, komplicirano je i bolno). Hoće li i ova država propasti, ne zna se. Povijest se ponavlja. Ne ponovila se. Najvažnije za mene je da Šolta ostane i da je ne prebetoniraju pohlepni graditelji cesta, kuća, kamenoloma i divlji poljoprivredni kapitalisti.

SLIKA 13: Grupna slika sastanka ribara s namjerom da osnuju sindikat (1942).

I dok je tako moj dida radio i slao novac, čak se bio pridružio prvom sindikatu vancouverških ribara (slika 13). Ovo je jedna od dvije grupne slike koje sam pronašla u *škafetinu* i bila je prepolovljena po sredini. Moj dida je u zadnjem redu deveti s lijeve strane (s malim crnim brčićima). Ovo je također fotografija koju je donio sa sobom na povratku. U Vancouveru sam pronašla dvije doktorske disertacije iz 1970-ih o sindikalizaciji ribara. Još ih nisam stigla pročitati. Moj dida se angažirao na samom početku i nekako u isto vrijeme prestao ići u crkvu.

I dok je moj dida tako gubio vjeru u Kanadi, na Šolti je moj otac krenuo na 'livo'. Godina ili dvije, u sjemeništu u Splitu, ga je ispraznila od vjere i zamijenio ju je marksizmom. Neće ni marksizam trajati, ali to je on i sam ispričao u svojim memoarima (ako se dobro sjećam).

U Vancouveru sam u šest dana pokušala osjetiti i rekonstruirati što je moj dida mislio kad se šetao ulicama od kuće do centra, do luke, s jedne strane uvale do druge. Negdje u *škafetinu* u Srednjem Selu sam našla sliku dide koji se šeće po nekoj važnoj komercijalnoj ulici. Malo je mutna, ali vidi se da je u gradu i obučen u trodjelno odijelo sa šeširom na glavi baš kao i ostali prolaznici (slika 14).

SLIKA 14: Dida na ulici Vancouvera

SLIKA 15: Fotografski studio u Splitu, Josip i Ljuba Županov (1929.?)

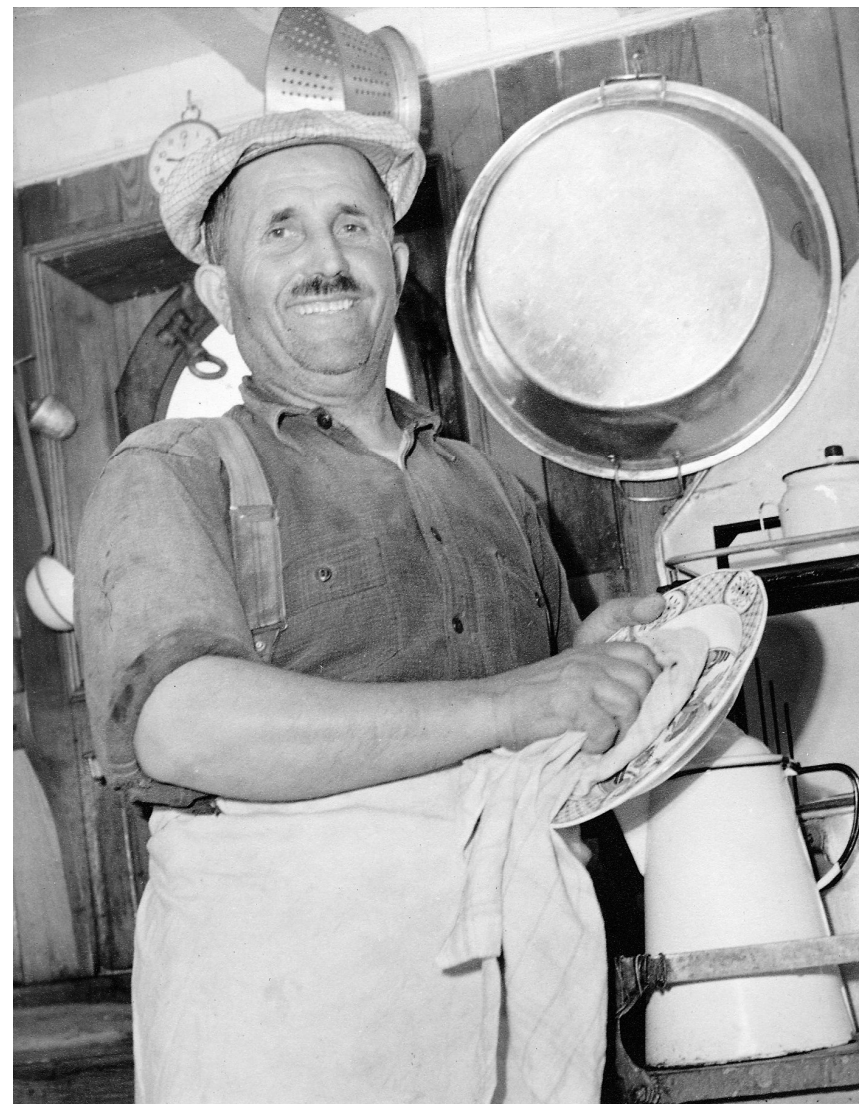
I što je mislio kad mu je žena poslala sliku sa sinom kojeg je ostavio kao malo dijete i zbog kojeg je – pretpostavljam – krenuo u Ameriku trbuhom za kruhom (slika 15).

Čula sam da su mu te iste babine sestre, koje je moja baka finansijski pomagala, pisale ili poručile – zapravo aktivno samo jedna od njih, koja je živjela u Splitu i bila pismena - da mu je sin više-manje „nesposoban“. To bi se reklo u to doba 'nevoja'. Mali, žgoljav, neurotičan (sve ustvari istina), i da od njega nema ništa – niti da može raditi na polju, niti može u trgovce, niti u ribare. Nego da će u pope. Moja baka je smatrala da je to najbolje zanimanje i za mog oca i za nju, i finansijski i duhovno. Na slici se vidi tužan pogled mog oca, koji dobro znam. To su njegovi geni po majci iz porodice Mihić, o kojoj bi trebalo napisati poseban članak, jer ih je bilo puno i svi su se razmilili po svijetu i kroz krv im je tekla jedna hipohondrijska i Weltschmerz srž. Znam to jer sam je nasljedila.

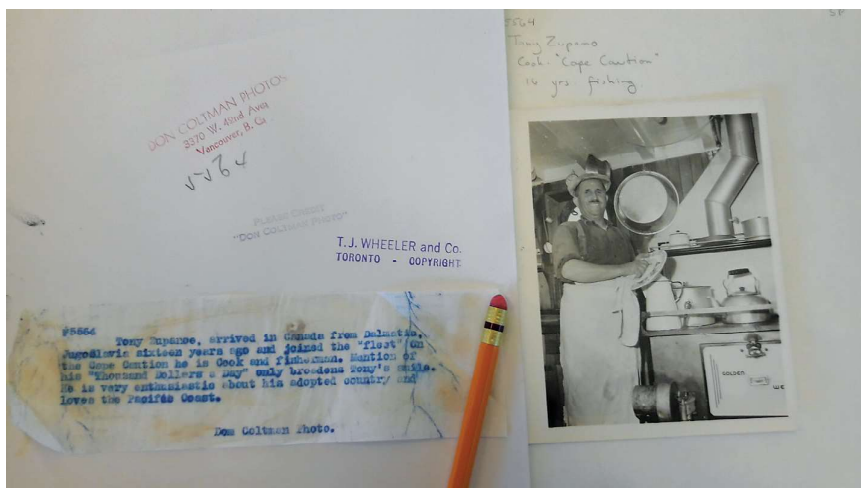
Ali što je mislio moj dida te neke 1943. godine, kad mu je sin bio u partizanima na Visu, ispisan iz sjemeništa (izbačen bolje rečeno), još malo pa komunist i marksist, a žena u izbjegličkom logoru u El-Shattu? Imam samo nekoliko pisama, koja su sva u škafetinu u kući u Srednjem Selu, ali mi ne daju jasan odgovor na pitanje što je mislio, to jest što je osjećao. „Ja sam dobro što i vama želim... odnesi onaj novac u banku... Reci Kati da...“ itd. Tako su se nekad pisala pisma kojima je trebalo nekoliko mjeseci da stignu na adresu primatelja.

I onda sam u *City of Vancouver Archives* (1150 Chestnut Str.) pronašla u jednoj kuverti original fotografije moga dide i papirić s objašnjenjem. To mi je bio jedan od onih momenata u životu u kojem sam imala dojam da mrtvi mogu uskrsnuti. Činilo mi se da mi je dida nevjerovatno blizu, da mi diše niz vrat. Da ga mogu taknuti ako se okrenem.

Da, taj nasmiješeni kuhar u prljavoj kecelji i izlizanoj košulji i *hozentregerima* (bretalama) je moj dida i tu sliku ja poznajem i gledam cijelog mog života, jer ju je poslao uokvirenu svojoj ženi, ili ju je možda donio natrag u prtljazi kad se vratio 1947. (slika 16).

SLIKA 16. Dida u kuhinji na brodu Cape Caution, 1943.

SLIKA 17. Sadržaj kuverte u City of Vancouver Archives

A ovo je slika sadržaja kuverte koju sam dobila u Vancouverskom Arhivu: originalna slika i komadić papira pisan na mašini sa sljedećim tekstom (u doslovnom prijevodu i bez jezičnih ispravki) (slika 17): *Tony Zupanoe* (greška!), *stigao u Kanadu iz Dalmacije, iz Jugoslavije prije 16 godina i pridružio se 'posadi' broda Cape Caution (Rt Opreza) on je kuhar i ribar. Spomenuvši njegov 'hiljadu dolara na dan' je samo proširio njegov osmijeh. On je vrlo oduševljen svojom usvojenom zemljom i voli Pacifičku obalu. Don Coltman Photo.*

Don Coltman (1898.-1963.) je vrlo poznati vancouverški fotograf koji je slikao brodove, luke, ribolovce i sve što je bilo vezano za vancouverški zaljev.

Može se vidjeti i na ovoj poveznici (slika 18): <https://searcharchives.vancouver.ca/tony-zupanoe-cook-and-fisherman-on-cape-caution>

https://searcharchives.vancouver.ca/tony-zupanoe-cook-and-fisherman-on-cape-caution 60%

Persian-dicti Calendar Le Monde BBC BiblioSHS URSSAF sudoc RIBAC-SHS V1.0 GScholar Inbox (14)

CITY OF VANCOUVER ARCHIVES

Holdings Quick search

Fonds AM1545 - Williams Bros. Phot...
Series 53 - Steffens-Colmer Studios ...

5689 more

Item : CVA 586-152 - Thunderhead ...
Item : CVA 586-449 - Tlikum Canoe...
Item : CVA 586-53 - Tombstone of C...
Item : CVA 586-1247.1 - Tommie Bu...
Item : CVA 586-948 - Tony Zupanoe...
Item : CVA 586-648 - Toronto from ...
Item : CVA 586-850 - Totem (pole w...
Item : CVA 586-3166 - Totem pole
Item : CVA 586-3843 - Totem pole

483 more

Item : CVA 586-948 - Tony Zupanoe [Zupanov], cook and fisherman on "Cape Caution"

Williams Bros. Photographers Collecti... Steffens-Colmer Studios Ltd. and Do... Tony Zupanoe (Zupanov), cook and fi...

Explore
Reports
Browse as list
Browse digital objects
Export
Dublin Core 1.1 XML
EAD 2002 XML

Related subjects
Fishers
Related people and organizations
Coltman, Don (Photographer)
Steffens-Colmer Studios Ltd. (Photographer)
Related places
British Columbia
Container name
Freezer: FO3-A-06 (negative)

Title and statement of responsibility area

Title proper	Tony Zupanoe [Zupanov], cook and fisherman on "Cape Caution"
General material designation	Photograph
Title statements of responsibility	Photographer's stamps on print attribute photograph to Don Coltman Photo, and "T. J. Wheeler and Co., Toronto - copyright"
Level of description	Item
Reference code	AM1545-53-- CVA 586-948

Dates of creation area

Date(s)	[1943] (Creation)
---------	-------------------

Physical description area

Physical description	1 photograph : b&w acetate negative ; 12 x 9 cm
----------------------	---

Archival description area

Taj dan, 1943., kad je Don Coltman snimio moga didu, snimio je i brod i mreže i svu posadu broda i *managera* ribarske industrije koji predaje nagradu kapetanu za ulov koji je donio 1000 dolara na dan za svakog ribara na brodu. Sliku broda je moj dida također ponio sa sobom na povratku, uokvirenu baš kao njegov portret (slika 19). Mislim da je taj dan bio ponosan na sebe i nadam se da je taj novac potrošio na sebe, jer ako ga je poslao ženi, ona ga sigurno nije dobila.

Item : CVA 586-927 – "Cape Caution" hauling in nets

Williams Bros. Photographers Collecti... » Steffens-Colmer Studios Ltd. and Do... » "Cape Caution" hauling in nets

Explore

- Reports
- Browse as
- Browse dig

Export

- Dublin Cor
- EAD 2002

Related subje

Fishing boats

Related peop
organizations

Coltman, Don
(Photographe
Steffens-Colm
Ltd. (Photogrc

Related place.

British Colum

Container nar

Title and statement of responsibility area

Title proper	"Cape Caution" hauling in nets
--------------	--------------------------------

SLIKA 19. Don Coltman, Cape Caution

Kad čitam ovaj papirić s objašnjenem slike pitam se da li je moj dida doista mislio ostati u Vancouveru? Sjećam se da sam čula da je htio da mu se žena i sin pridruže. Ali 1943. je to bilo doista prekasno. 'Saveznici' su odlučili sudbinu moje bake kad su je odveli u El-Shatt, a moj je otac ucrtao svoju sudbinu odlaskom u partizane (u čamcu na vesla usrid noći do Visa). Imao je dvadeset godina i prekinuo zadnju godinu klasične gimnaziju u Splitu. Iza tog optimističkog osmjeha moga dide toliko je emocija bilo potisnuto i zgusnuto. Gdje mu je sin, gdje mu je žena, kuća ostala prazna u Srednjem Selu. Hoće li taj rat završiti? Možda mu je to sve prolazilo kroz glavu, baš kao što misli prolaze u tri dimenzije zato i uspijevamo pozirati i smješkat se u kameru.

'Ulov od hiljadu dolara na dan' je upisan na nekoliko slika koje je taj dan snimo Don Coltman i pretpostavljam da je bio u vezi s 'Assistant Product' menadžerom (Dick Jack) od Canadian Fishing Co, koji je također fotografiran taj isti dan kako daje nagradu Joe Cerezin-u, skipperu *Cape Cautiona*.

Tog lijepog sunčanog dana s nekoliko tisuća dolara vrijednim ulovom ribe na brodu i sa fotografom koji ih slika mora da je atmosfera na brodu bila

izvršna. Kako su to proslavili? Moj dida im je sasvim sigurno skuhao lososa na neki 'kanadski' način. Sjećam ga se kao fantastičnog kuhara, ali ja nisam niti čula za ribu koja se zove 'losos' dok nisam upoznala 'strance' u Zagrebu koji su jeli takve skupe zapadne stvari. Moj dida nikada nije spomenuo tu ribu koju je hvatao i kuhao i jeo svaki dan.

Naša spiza na Šolti – kad je bilo ribe, a to nije bilo često – je bio brudet od škarpine sa purom. A bilo bi i sardina ili trilja, pečene na gradele. Bilo je i ugora, koji su mi se toliko gadili da sam zauvijek prestala jesti ribu. Sve zbog jednog divljačkog pogleda mrtvog ugora kojeg sam našla kako viri iz košare u barba Vicencovoj konobi u Maslinici.

Dakle, nakon dvadeset godina lososa, moj se dida vratio na staro imanje, na staru spizu, i na ono što poznaje (na primjer, svoju ženu Ljubu) i što se nije promijenilo u njegovom odsustvu. Zapravo, ja ne znam i ne mogu znati što je mislio niti u Vancouveru niti nakon povratka na Šoltu. Rekli su mi i negdje sam vidjela jednu sliku moga dide i babe kako se drže za ruke, starci, nakon dvadeset godina samoće! Neću komentirati, bilo bi predugo! Moje uspomene na njega su često iz kuhinje. Iznad velike zdjele u kojoj se krčka neko mirisno jelo, a on dodaje vrlo polako sol, pa proba, pa onda opet doda papar, pa promiješa i stavi poklopac. 'Još petnaest minuta,' kaže i to je zakon. Svi smo za stolom nakon petnaest minuta. I sve to bez toksične tiranije testosterona jednog profesionalnog kuhara, neurotičnog, taštog i nesigurnog. Sve što je radio je bilo kao neki usporeni film, ali bez zastoja. Sjećam se jednom sam podivljala jer nisam mogla isčupati čep za dušek iliti madrac za napuhavanje (to su bile važne i skupe stvari za plažu). On je došao i pažljivo odviđao čep, bez panike i sa stopostotnom sigurnošću da će uspjeti. Tada je rekao 'snaga klade valja...'. To mi je bila lekcija koju cijeli život pokušavam primijeniti, *pacijenca*.... i ne uspijevam. Nikako ne uspijevam!

U mom djetinjstvu, Kanada ne postoji. Kao da je bila zaboravljena. O tome se nikada nije pričalo preda mom. Ono o čemu je dida volio pričati je njegovo logoraško iskustvo u Paduli između 1916. i 1918.

Ne znam zašto su mu moralne ili šaljive priče iz logora u Paduli (blizu Napulja), gdje je bio stacioniran dvije godine uvijek padale na pamet u raznim trenucima. Neke su se ponavljale, a neke sam ja tražila da mi priča ponovno. Na primjer, kako je izliječio prijatelje od tifusa.... tako da je skuhao dobru *falšu juhu*. Da, naravno i u logoru je bio kuhar. Zapravo to je bio povlašten status koji mu je možda i spasio život. Što se tu događalo je bilo gotovo isto to što sam poslije čitala u Haškovom romanu *Dobri vojak Švejk*. Vojnici iz Kraljevine Jugoslavije koji nisu nikada vidjeli more, su bili laka meta za praktične šale.

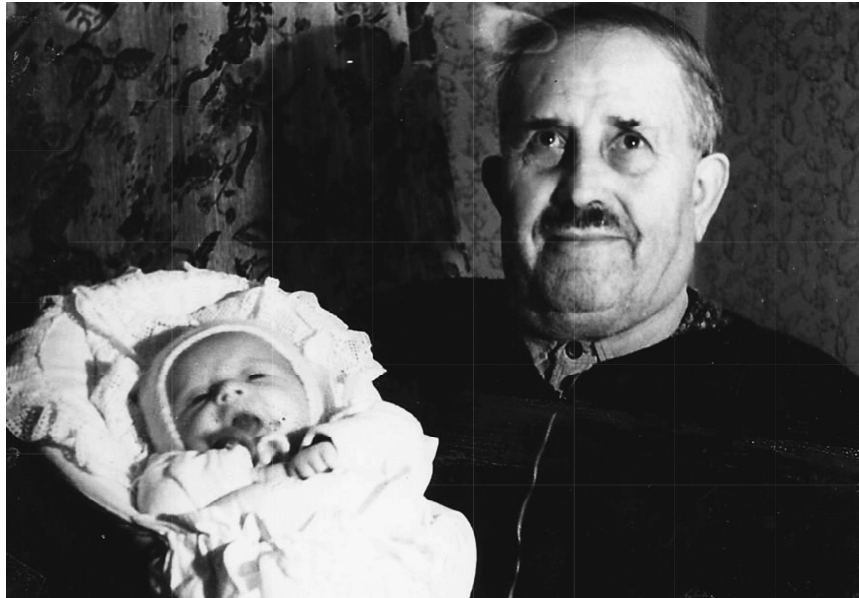
Kad bi otkrili da je more slano, moj dida bi im rekao da je more slano jer je on tamo bacio sol.... pa bi oni ponovno išli pit more na drugom mjestu. Pa bi on rekao da je i tamo bacio sol. I tako dok im ne bi svanulo da ih vuče za nos. Svi smo se grohotom smijali u staroj *kužini* uz vatru gdje su se takve priče pričale u sumrak dok bi se kuhao lonac juhe. Mali problem u toj priči je da *Certosa logor* u kojem pretpostavljam da je bio stacioniran nije kraj mora!? Da li je to moj dida pričao šaljive priče koje su zapravo često pričane o ljudima koji nikad nisu vidjeli more, onih iza planina, takozvani Vlaji i Zagorci. Da li je on to pričao tuđe priče? Ne znam, i nije važno, jer su bile dobre.

Ta 'slika' koju je donio iz rata, i ništa više, osim cijele glave, je zapravo vez na tkanini i njegova fotografija u uniformi je naljepljena u sredini (slika 20). Pretpostavljam da su svi zarobljenici donijeli kući jedan takav trofej da ga objese na zidove. Ne znam da li je netko proučavao te 'ručne radove' jer mora da ih je bilo na tisuće. Znam da je u selu bila barem još jedna takva slika-vez iz Padule koju je izvezao djed Tome Purtića. Na žalost, nestala je.

Kako su samo uspjeli uvjeriti mlade muškarce, zarobljene i strpane u neugodne logore, da u slobodno vrijeme izvezu sliku s iglom i koncem u ruci i upišu svoja imena da se zna da su to oni ručno izradili. I tko im je dao model, jer nisu mogli izmisliti sami tu scenu koja kombinira cvijeće, topove, granate, zastave i krunu. Da li je njima bilo jasno da je vez i ručni rad ženski posao i da su im time ratni pobjednici zapravo htjeli reći „Hej, mi smo vas uškopili. Ne samo da ste izgubili rat, nego ste izgubili i muda!“ Činjenica je da je moj dida tu sliku uokvirio i da me je privlačila i gledala sa zida sobe u Srednjem Selu baš kao što me i sada gleda u Parizu. Sigurna sam da je on bio ponosan na tu sliku-vez. Na kraju to je bio i jedni dokaz da je bio u ratu i da je bio zarobljenik. Dugo mi je trebalo da pronađem to mjesto zarobljeničkog logora. Tek zahvaljujući *googlu* sada znam gdje je bio. To se mjesto zvalo *Campo dei Prigionieri di Guerra Certosa di Padula* i već krajem 1916. je pristiglo više od 13.000 zarobljenika iz austro-ugarske vojske. Moj djed je zarobljen pred Goricom i završio u tom logoru već 1916. – to sama slika kaže.

SLIKA 20. Vez i slika mog dide iz logora za austro-ugarske zatvorenike u Paduli, 1917.

SLIKA 21. Dida Ante i Ines 1955.

Ova zadnja slika (slika 21), a zapravo kronološki prva za mene, koje se sjećam i koja mi je pri ruci jer ovo pišem u stanu u New Delhiju dok vani hara *covid*, mi je draga do suza. Naravno slike se sjećam, ali se ne sjećam tog trenutka kad je slikana jer sam vjerojatno imala samo mjesec dana. Moj dida me drži u naručju nakon što sam stigla iz Zajčeve bolnice u Zagrebu gdje sam se rodila, dva mjeseca prerano. Od prvog trenu nedostaje mi *pacijenca!*

Taj njegov pogled pun ponosa i zadovoljstva mi topi srce svaki put kad ga vidim. Ali zapravo on je uvijek tako gledao sve ljude, za razliku od moje bake i mog oca, koji su uvijek bili nepovjerljivi i ustrašeni životom i ljudima i svijetom.

I dida i baka su pokopani na groblju u Srednjem Selu, u onom dijelu gdje su zajedničke grobnice. Nema ni mramora, ni anđela, ni cvijeća. Eto naoko običan Šoltanin, zemljoradnik, moj dida je imao dva ili tri života. I nije jedini Šoltanin s tako kompliciranom životnom pričom. Povratak na Šoltu briše tragove prošlih života. I tako je možda najbolje. A sjećanje ostaje samo živima.

21. prosinac 2020.

Ivo Bilankov

(Iz zbirke SLAGALICA, vlastita naklada autora, Zagreb, 2020.)

SLAGALICA

Kažeš: uzmi moju misao, moj ogrtač, dan je dobrote, zatišja i jasnoće. Je li ono što sam tražio? Slijepi putnik ne zastaje, ne daje lijepa imena stvarima, ne jedan dan, svaka minuta pred njim dragocjena je i drukčija, nijedna nema svoje gnijezdo. Ne bira svoje opažanje, nikakva zamjenska uporišta, ne miruje u sretnim analogijama, on zna, moć duše je u sjenkama... Vijesti koje ti donosim s puta, bez prošlosti za petama, slike su bez legendi, iza njih je samo moja animalna budnost. Iako stasamo različito u naša dva susjedna svijeta, pogledaj, isto je gluho nijemo nebo iznad nas, isti svod nadvisuje moju prevrtljivost, zaslijepljenost, moja tumaranja i posrnuća, kao i tvoju staromodnu škrinju u kojoj još čuvaš svoj odrezani pramen.

UMIJEĆE LJUBAVI

Poslužit će nam par priručnika, samo par, bolje nego da rasklapamo i zaklapamo stotine učenih knjiga. Par u kojima se prešno sjedinjuju birani redci s figurama tijela, toliko slavljenu, con amore. Izreka kaže: Praecipitatio a diabolo! Providnost možda i donosi postojanu mudrost, uvećava znanje onima koji imaju dobre i strpljive uši, ali ne ubrzava tvoj i moj krvotok. Svejedno mi je što je bilo u početku svijeta, je li okrugla ili plosnata zemlja na kojoj se volimo, ovdje gdje se

radujem svakom tvom malom trijumfu u žurbi, načinu na koji hvataš trapez, vragoliji kojom iz dlana piješ vodu, valić razdvajaš od valovlja. Koliko je to bolje nego da tražiš Harpagonov ćup. Sve dok tvoje obje šake namazane magnezijem jednom ne popuste, i sam nezaštićen, nudim ti najbolju svoju akrobatsku točku, onu koja sjedinjuje umijeće ushita i svakidašnji jad.

DVA STABLA

Malo je zaposlenih riječi, današnje vrijeme ih prorjeđuje, izlomljene su, bezbojne, nezvane. Vrijeme i riječ: brinem se zbog recipročnog altruizma. Kao što zbog tame u sebi strahujem od rodbinske noći. Upravo stoga škrtarim s dobrodošlicom, ne mogu ti dati riječ, ne mogu uzvratiti poziv. Sa stvarima je drukčije: one svakodnevne poprimaju strana obličja, za mahnit ukus, sve ih je više i više, i sve se hoće dogoditi odjednom. Pokušam li se među njima kretati ubrzanije, ne mogu se izvući ni mnogim međukoracima. Sve završava velikom zadihanošću. Iskreno se molim da u idućem svijetu budemo dva golema, tamna i lijena stabla masline: bit ćemo bolji i plodniji autori.

SCENSKO JEDRO

Kad mi se svi dani učine prijestupnima, zasićen sadašnjošću, pokretom pamćenja odvijam svoje scensko jedro. Daleko od posolice, užetom ga dižem

da se nadmeće s nebom mišje boje iznad grada. Dim iz moje lule, nacrt za stranputice, uvija se, kovitla, kao kakva secesijska biljka. A nevidljiva bura sred pučine jedriljem „paha i huhće“. Ne hvata samo zamišljeni vjetar moje prividno, požutjelo jedro, finije od paučine. Nakitilo se i sitnim žrtvama, nesmotrenim kukcima, to jedrašce pred kojim u oblačićima dima svjetluca moja prava slana suza.

OVDAŠNJI DAH

Jesam li šutljiv čovjek zadovoljan svojom šutljivošću, pitaš me dok gledamo zgrbljena stabla pod burom na strmom putu uz more. Ti koja u riječ procijediš svaki dan, mjesec, bezdušnu godinu, govoriš s travama i ljekovitim kišama, znadeš i svoju nagost zaodjenuti u rečenicu, za kruh i trn, za sve imaš pokret jezikom, svakoj zemaljskoj stvari afektivni si oslonac i njihovu tvrdu misao izvlačiš u izgovorljivo. A svaka tvoja riječ ovdašnja je riječ, potrošen dah, u svakoj izdišeš neku neznanu bol o koju se ne mogu oglušiti: samilost bi bila nepogoda u raju. Koračam uz tebe mučaljiv, nesigurno se krećem tolike godine u zajedništvu i zavadi s tvojim besjedama bez raspleta, oprezan kao slijepčeva suza. Ti hodaš lijepo i uspravno kao da si već usred skrušena krajolika, s nepokolebljivom vjerom u riječ koja biblijski prijeti moru, može sasvim utišati vjetar, da nas ne zadesi pogibija na putovanju bogzna kamo.

Željko Bilankov

KAKO SAN POBIDI STRAH

Ne sićan se zapravo kad san se poče strašit, brž nikako u isto vrime ka i svako drugo dite oli su na me uticale priče u najranijen dobu mojega života. Još tamo u šezdesetin godinan, prošlog stolića (ajmeee koliko san star), u mojin Grohotan, sidili bi na kamenin klupan, koje su zvali „sâda“, na malešnon trgu, blizu kuće moje babe. Obično bi se okupi svit u kasno pozapodne, oliti prid noć, stariji i nas nekoliko dice. Bilo nan je to i radio i televizija.

Često je glavnu rič vodi barba Fabe, Fabulo, kako su ga zvali. Suih i visoki simpatični starčić, višno sa španjuleton u justima, koji je doživi osobnu tragediju, još za vrime Drugoga svitskoga rata, kad su mu, na splitskon pazardu, prilikon savezniškog bumbardiranja, poginuli žena i ćer... Eh! Ćin bi poče pričat, svi bi umukli, a ja bi se stisnu uz nikog starijeg, jerbo san zna ča slidi. Razrogaćenih očiju sluša bi o njegovin doživljajima iz mlajih dan, koji nikoga od dice, a bome i drugih judi, posebno žen, nisu ostavjali ravnodušnin. Čaviše, čuli bi vlastito srce, kako tuče ka poludilo. Teško si moga ostat miran, kad bi toliko uvirljivo poče pričat, da se iz njegovog pogleda i boje glasa dalo naslutiti ništo strašno.

Tako su se jednon usidrili s brodon u nikon šoltanskoj vali čekajuć krcanje japna. Stavili su skalu na kraj, a on je izaša vanka da protegne noge, dok su drugi pripremali stivu. Inšoma, pogleda je prima gori i ugleda niku ženu sa šudaron, kako se pomalo docen spušća do mora. Vrag mu ni ti dat mira i on je krenu prima njon. Odma je zavika: „Ej, koja si ti, eeeeej?!“, a ona je stala, bez riči, držeć pognutu glavu. Barba Fabe, farabut, mlad i odvažan u to vrime, začas je doša do nje i rukon je uvati za bradu, pa joj podiga glavu. Jema je ča i vidit. Po njegovin ričiman, bila je to jedna žena iz sela, koja je nedavno umrla. On se skameni, a ona se okrenula i nestala puten kojim je došla. Skoro je razbi obe noge, trčeć po škrapan i priko skale uleti brzinon munje u brod pa su ga mornari gledali u čudu. Doli, u prostoru di su spavali, sva njiova roba bila je iskidana i razbacana po podu, a njegove ruke postale su pune tamnih pug. Na bandu, koliko je ko virova u to, no ni nan bilo baš svejedno. Dok se on kle u svoje najdražje, kako govori istinu, niki od nas obuže je veliki strah. Jedva san dočeka da se ranije navečer, kad se išlo leć, skukurušin u sridu, izmeju babe i dide. Parilo mi se to, ka pravi spas. Još bi ih moli, neka malo ostavidu otvorene škure, da barenko vidin bokunić svitla, oliti misećine. Ti problem nastavi se

i daje, a niki moji prijateji, oli bližnji, nisu jemali takih muk. Držda san uvik puno razmišja i srcen se unosi u sve ča triba i ne triba.

Tako smo jednon, moji rojaci i ja, morali ostat spavat na gornjen podu naše kuće, u selu. Pokuša san ih nagovoriti da skroz ne zatvoridu ponistru, pače škure, ali su me skoro svi, napali ka bisne zviru, jerbo in je smetalo bilo kako svitlo. Slišno se dogodilo i kad smo išli u đitu kod očevih prijateji, u Sutivan. Radi gruboga vrimenta, ni vozi nase brod za Split, pa su mater, oca, mene i još niki jude, smistili na drveni pod u jednon velikoj kamari. Ni moga proć ni traćak arije, a kamoli da se vidilo vanka. Još je fijukalo jugo, deboto da će odnit cilu kuću. Jo, da mi je bilo upalit sviću, no ipak me je, izmorenoga i pospanoga, prid jutro, svlada san. Potle je uje na oganj, nadolila i meni draga, legendarna humoristićka serija Radivoja Lole Đukića „Ogledalo građanina pokornog“, koju smo mater, otac i ja gledali na našon prvoj televiziji, u našem prvome spliskome stanu! Baš to zrcalo, na kojemen su se Miji Aleksiću ukaživali umrli preci, tiralu me da i daje gorin sviću, kad bi iša leć. Ništa nisu pomagala uviravanja, pomalo s osmihon i razgovori s mojima doma, ka ča nisu ni prin tega. Tribalo je ti grubi osićaj pribroditi sam u sebi, iako bi vrime učinilo svoje, ali onda i tako mali, ja to nisan zna.

Kad san bi mrvicu stariji, u Rogaću, di su moji radili kuću, moglo se već ostat prispavat. Ipak, selo me više vuklo, bez obzira na moguću straj. Zapravo, mi dica želili smo slušat take priče, a istovremeno ih se i bojali. To je ona dićja radoznalost, za puno njih teško razumljiva. Dobro pantin, jedne lipu litnje noći, reka san sebi, neću ostat kod babe, nego gren sam u Rogać. Pozdravi san se sa mojima u selu i krenu ravno prima crikvi, di me vodi put. Čak i u to doba, iako ne previše kasno, nikud ni bilo žive duše. Zarad slabog svitla, pričinjale su mi se svakakove prikaze, a huk čuvite, simbola moje Šolte, po starin Grciman simbola mudrosti, pojačava je dojam nelagode. Moga san zaokrenut drugon bandon, ali san baš tiva proć kroz stara gvozdena vrata, koja su bila na ulazu u dvor ispid crikve, dok mi se s moje desne bande ukazalo grobje okruženo starin čemprsim. Tutnjalo mi je u prsiman, jače nego crkvena zvonjava, ma hrabro san korača daje. Okrenu se još jedanput da pogledan na obrise grebi i ulaz u crikvu pa proša kroz druga vrata i naša se na cesti, ponosan na sebe. Iza mene, ostale su Grohote, a prid menon su se ubrzo ukazala treptajuća svitla Splita u dajini i svitlucanje mora u mojen lipon Rogaću. Osića san se, sad znan, ka James Stewart u „Vrtoglavići“, kad je pobidi strah od visine. Spuštajući se sa Brda, diga san i upra ruke u nebo, ka da ću zagrlit misec od sriće. Parilo je da mi se nasmija i reka iz duše: „Bravo, bravo Žele!“

DAN SE TOPI

Prosuo sam osmijeh
u dubine modre,
da prime u krilo svoje
sunce koje suton,
na počinak
vodi.

Poput orla raširio ruke
na visokoj hridi,
da poletim iznad mora
gledajući kako,
sneni dan
se topi.

Pa u noći koja stiže
da nebom zavlada,
kada sunce sklapa oči,
zagrlit ću Šoltu moju,
što mi uvijek,
srcu godi!

KASNE PEDESETE

S ocen san puno
provodija vrime,
kad bi on na Šoltu,
iz Splita nan doša.

Materine suze,
vidija sam uvik,

kad bi otac nazad,
priko mora poša.

Pripuno ljubavi,
uz dide i babe,
teško san, a sritno,
ja ditinjstvo proša.

Živija sa selon,
plašija se grada,
ma san ipak i ja,
sa materon poša.

Otočanin mali
u velikon gradu,
bija san ka' otac,
kad je davno doša !

KUMI

Pjevali su kosovi prije svitanja, ali njihov pjev bio je dio tišine. Veličanstvene tišine. Ni vjetar se još nije bio probudio dok sam stajao ispred oćevog starog vinograda koji se od kupine jedva nazirao. Tek što su mjere ograničenja putovanja van mjesta prebivališta ukinute, iako se panično bojim virusa, sjeo sam u trajekt i pravac Šolta. Nemam pojma što me to dovuklo ovdje gdje nikad nisam želio biti. Niti kao dijete. A morao sam. Otac nije trpio neposluh. Nerad pogotovo. Što sam stariji sve sam mu sličniji, ne trpim ovo stanje nerada, ali posao iz snova na stranom bodu potonuo je u moru virusa koji je poharao svijet.

- Za Gospu! Mali Lovre, ma jesi to ti? - usred misli prekine me poznati glas.

- Je šjor Leone, ja san. - odgovorim starom, oćevom prijatelju dok mi je prva kišna kap pala po naočalama tako da su postale vlažne i s vanjske strane.

- Kako ste?

- Inkolpalo me prošlu godinu, ma san se rekupera. Hodi Lovre mali, počelo je dažit, gremo na Svilaju u kućicu doklen ne ferma.

Ušli smo u malu, kamenu kućicu pored seoske otvorene vode taman kada se ono nekoliko kapi pretvorilo u pravi ranoljetni pljusak. Stari Leon udobno se smjestio na klupici i počeo motati duhan gledajući me ispod oka. Meni se stislo oko srca.

- Znaš mali Lovre, ne trebaš ti ništa govorit. Ispričat ću ti jednu priču da nan vrime brže projde.

Davno, davno, prin više stotin godin, u naše selo živi je jedan, čovik, tvoj zenso. Bi je udovac. U njega bila ćer jedina, lipotica kakova se ni više u ovo naše selo rodila. Filomena. Crne vlasi sve do stegan, tanka ka mladica od masline, dugi nog. Ma oči, oči su jon bile ništo čudovato, jedno plavo ka more, drugo zeleno ka verzot u vrtlu. Divja. Trkala je boje od ijednoga ditića u selu, po noći lovila ribu na bandu od podneva, prin svitanja za ćaćinon kobilon trkala kroz poje bosa. Žene su se krstile, judi brontulali, a bidan otac svaki dan bi dobi koju sidu vlas. Jednoga dana doša je u selo sluga don Dujma Balistrilića iskat ditiće za služit na njegovu imanju u Nećujmu. Nisu judi bili vojni odreć se niti jednoga para ruku, ni to bilo lako vrime, ma otac od Filomene vase je to ka priliku da svojon divjon ćeri stane na kraj. Odriže jon vlase, utegne jon široka stegna u suknjene gaće i istu takovu košuju pa jon naredi da pojde Nećujmu služit u don Dujma ka ditić. Sritan otac, ma ni Filomena ni prošla

loše. Ka ditić slobodno je lovila po Nećujmu, velike salpe, arbune, šarge, trilje i jastoge, jahala na njegovin kobilan uzduž i popriko veloga imanja, voćkan raznin i lozom zasadena, u kužini mu fine obide parićavala od svake vrsti zevja iz vrtla iza kuće. Bi je don Dujam kuntenat sa ditićen, File ga je zva, i ne sluteć da žensko čejade u kući jema. Primi je te godine u kuću na duže vrime gosta. Svoje kumče iz Splita, Marulića Marka. Zavoli je Marko Filu, ući ga je čitat i pisat kad ne bi pisa svoje libre oli meditira ležeć pod maslinan. I File njega. Najboji bokuni ribe, najlipji trs kavula, najslaji grozd iz vinograda bili su sa puno jubavi za Markota spravjani. Zna bi Marko Filu dugo zagledat doklen bi ovi leti po kužini, guli zdraču po vrtliman oli u kaiću buca po vali od Nećujma. Ali je muća. Sve dok se jedan dan ispid porta od Nećujma ni usidrila galijska. Galijska je u Split sa Hvara biža Petar iz plemenite obiteji Hektorovića. Pobunjeni pućani na Hvaru ubiše mu i majku i oca pa je ploveć put Splita sta prid valon od Nećujmu da vazme vode i hrane za galijsku i da pokaže svoje štovanje velikomu pisniku, starini Marku. Seli su oko stola ćakulajuć do kasne ure. File je sve ća je umila i znala na stol prid nji mekla. Najboje bokune i bokale gusta vina šoltanskoga. Nesritan, Petar je lipu spizu i svoju tugu zaliva tim crnin blagon našega škoja. Zaludu su don Duje i Marko govorili da ulije u vino bokun hladne vode jerbo će ga privarit. Pili su do kasne ure ostavši sami jerbo se don Duje povuka leć, pričajući o vinogradiman tribidraga svoji obiteji i, vinu koje je iz nji za mletaške stole spravjano. Čudi se je Petar šoltanskomen vinu, ni to bi tribidrag, a ni Marko ni zna ime te divje i nepoznate loze koja je tako zamamno, vatreno, tamno i gusto vino dala. Vino koje je tiralo tugu, davalo dobru voju dobrin judiman, jazik pituravalo zrilin višnjjan, ma bez vode, u velikon kolićini, pamet smućivalo. Gledala je File u Petra ka božanskin gromon pogoćena, usakreto gledala njegove pametne, tužne oči. U srcu jon se bura podigla, nepoznata, divja, opasna, a jopet nikako mila i tepla. Marko je gleda u Filu, a počelo sumnje zameklo se u srcu njegovu. U niku uru pošaje Marko Petra da bokun na arju izajde, da mu se glava razmanta i da neka se pomoli u crkvici onoj, Petrovoj. Obaša je Petar prvo žalao, pa misecon osvitjene vinograda, pa voćnjake i vrtle, na kanati masline, već plodon otežale. Kad je malo doša sebi pojde crkvici. Odškrinu je vrata, a misec se prosu na nestvaran prizor prid oltaron. Na kamenu podu klećala je dugih, raspuštenih, crnih vlasi, lipota divojka. Misec i zvezde u vlase jon biserje upleli, a poklen su se pogledi in sastavili ona se utopila u njegovon, bistrion i jasnom, iz kojega su vatre sivale. Misec se sakri iza jednoga oblaka, a on ni zna koje bi jon oko radije pojubi, ono plavo ća je u mraku pomodriilo oli ono zeleno ka ogledaća usrid morske dubine. U temu ćasu vrime je za nji stalo, ni postojia nikor, ni Marko, ni don

Duje, ni njezin otac, ni Petrova galija ča je čekala da ga u Spit priveze. Samo oni i strastvena ljubav koju samo ritko odabrani kušaju jedanput i nikad više. Jubili su se do prid zoru, bez riči, nanovo i nanovo, brzina gladi onih ča znaju da su jedno za drugo stvoreni./ onih ča znaju da ča život nosi ne znaju/. I ni ih bilo brige. Ni ime jon ni pita, a svaku rigu na njon zna je kada se rasvanulo boje nego svoju. Prva se digla, svezala vlase, utegnula se u suknjene gače, pogledala ga još jedanput, dugo i pomnjivo. I išla.

On, vas zamantan, crven ča od strasti, ča od srama, pomoli se prid oltaron, ni se ni javi domaćiniman vengo se torna na galiju prin nego se sunce ukazalo. Markotov tamni pogled prati ih je sa ponistre.

Još se pamti kako su masline urodile te godine, jedva su i pobrali, dilale se nove kamenice da svo uje stane. File je bila neumorna, letila je, sve bi na vrijeme arivala, sričon zračila. Don Duje je Bogu zafaliva na takvomu sposobnu ditiću. A Marko? Marko je zna da nisu masline jedino ča je urodilo plodon. Suknjene su jon gače postale tisne, nabubrile prsi, ni se više dalo u sukno utegnuto. A Marko? Marko je bi idan. Ne poradi tega ča se zgodilo, vengo poradi tega ča ni sebi samomu ni moga priznat da je i njegovo srce, neka je puno godišć na njegovon škini, zaigralo svaki put kad bi File bila blizu. A misli je da je ditić, ni žensku pripozna. Puno je puti grinta misleć da je krivo to nesriknje šoltansko vino. Šoma, kad je uvidi da se je File *najila boba*, se je za stol, vazeje lapiš, napisa knjigu (knjiga je pismo, a letret slika), a Fili je da šoldi da jon se najde i reka da spremi svoje stvari, da je Petru šaje. I da nikomur neće ni rič reč. File je Petru došla s trbuhon do zubi sa Markotovin pismom i nekoliko trsić šoltanske loze. Bilo je to sritno vrijeme, jubili su se, plod svoje ljubavi čekali, sakriveni od svita, sami nji dva. Mala se rodila kad su vinogradi rodili obilancon kakova se ni pametila, a grozdi već vonjali i lipjivi od cukra ča ga je sunce tega lita u njima zgusnulo. Mala se svakin svojim dahon snažno za život borila, a File svakin svojim gasila. Zaludu su po njon Petrove suze padale. Prvo se gasilo ono modro ka more, a brzo za njin ono zeleno oko ka ogledača u morskoj dubini. Poslidnjim ričiman rekla je Petru da malu nazove Lukrecija, neka mala da sriče i obilja svega njegovu životu, i neka zasadi šoltansku lozu meju svoje loze tribidraga kada se na Hvar vrati. Da ga siti, kad nje više ne bude, da vodon šoltansko vino ridi. Rekla mu je da pozdravi staroga Markota, dobroga čovika i njemu u čast nazove šoltansku lozu Dobričić. Neka se jednoga dana Nečujmu vrati i za njenu dušu pomoli u carkvici onoj. Zabranila mu je da njezino ime nikad i nikud ne spominje. Ona će tako ostat samo njegova. I jedina. I ostala je samo njegova i jedina. Ni najboji Petrovi prijateji nisu jon znali ime, a on više nikad ni žensko ni pogleda. Torna se je svomu Staromu Gradu i vodeći malu Lukru za ručicu, usadi Dobričić kraj Tribidraga zalivši ga gorkin suzan.

Svaku je večer dolazi na to mjesto za bit šnjon, sa svojim ljubavi. Za moć šapjat njezino ime lozi ča je lipo napredovala kad već ni smi nikomu drugomu. Kad je bol malo popustila, primijeti je da se između Dobričića i Tribidraga zameknula nova loza. Zrno malo, od cukra slaje. Trsi vitki, a bujni i puni životne strasti, baš ka i ona. Kad je učini vino od tega grozja njegova boja sitila ga je na ono njezino plavo oko, plavo ka duboko more. I je, vrati se je kad je jur puno godišć nakupi, Nečujmu. Pomoli se za nju suzaman topeći najmekju posteju od stine prid oltaron svoje nesritne, izgubljene ljubavi.

A ta nova loza, ta ti se loza lipi moj Lovre mali, danas zove Plavac mali. I reci pravo ako mu je Dobričić otac a Tribidrag mater miritaju li Marko i Petar bit kumi?

Tišina se nadvila nad mojim odgovorom. Nisam znao što da mu odgovorim potpuno očaran pričom ali i sumnjom u iti jednu riječ onoga što mi je ispričao. Ali znao sam. Znao sam u tom trenutku što ću. Čim je kiša prestala prva je drača iz starog vinograda mog oca izguljena, nakon svega nekoliko dana prva brazda zaorana. Virus zaboravljen. Uz Dobričić i Pozidru usadio sam Tribidrag ili ako hoćete Zinfandel ili još bolje Crljenak, isto je. Između njih naravno Plavac mali. Zajedno u mješavini zvaće se Fameja. Sami Tribidrag biti će Kum Petar, sami Dobričić Kum Marko. Obnovio sam i Pozidru. Kako je samo elegantan i prekrasan ukras mom, očevom, sada pomlađenom vinogradu. Vjerojatno ste već zaključili da ovakav kakav sam, po prirodi sumnjičav, nisam uspio naći nijednu povijesno utemeljenu činjenicu koja bi priču starog Leona opovrgnula. Tko zna na kraju krajeva što je istina, a što bajka, ali recite mi zna li itko što u ovoj priči ne bi moglo istinom biti. Stari Leon je umro ove zime. Svaku nedjelju odem na njegov grob. Prošlu nedjelju otvorio sam bocu vina od Pozidre i šapnuo tiho, još tiše, šjor Leonu njeno ime.

Ovaj rad je nagrađen na natječaju HSK, 2020. godine

Na 7. susretu hrvatskih haidina u Ivanić Gradu (6. 10. 2020.) kojeg je organizirala Udruga „Tri rijeke“ HPOI iz Ivanić Grada na natječaju za haiku na čakavskom narječju, Nataša Blagaić dobila je POHVALU za haiku:

**toplina pisme ...
kroz škure ulizla
oganj užgala**

Gordana Burica

FRAŠKARICA

- Ajmo cure, ajmo žene, movite se! Oli ne vidite da će nevera? Brže, brže!

Tako je požuriva Bepo žene koje su u trabakul ukrcavale kašete prikrcane japnon.

Ispod njiovih nog gunzala se skala, daska namišćena jednin krajen na škrapu, a drugin se nesigurno naslanjala na drugu stranu, već bokun od piza utonuloga broda.

Japjenciari su očekivali nevrime. Stariji su to znali po svojin kostima, mlađi po ariji. Nebo je pomalo gubilo svitlost. Zapuha je vitar. Na početku je pomalo uliza između gran stabal, ali grišpanje mora širilo se brzinton koja je uvik dolazila prin pogoršanja vrimenta.

Bili su sritni ča su japjencicu ugasili zanji čas. Spasili su japno. Jušto se uspiolo oladit. Tako da ga se moglo ukrcavat. Ama, tribalo je to učinit ča prin.

Poslin sedan dan na žegu, više gladni nego siti, šporki, daleko od sela i famije, bili su na pola ludi. Izmožđeni od posla. Blizu mora, a ni oprat se nisu mogli. Još je bilo ladno. Pogotovo su bile teške noći. Kad bi žveljarin u ponari pojske kućice poče zvonit, tribalo se usat, a onima čigov je bi red činilo se da su jušto zaspali. U plameno grotlo japjenice bušak se triba ubacivat bez pristanka. Moralo se poštovat red koji te je doša. To je bi jedan od zakoni japjenciarenja.

Vridne fraškarice šetemanan su prin paljenja nosile frašku, teška brimena šume. Iščeprjane su bile po rukan, nogan i po licu. Ako bi šuma bila zelena, a još bi se u brimenu našla i koja bija, to ni vrag ni moga nosit. Vrat bi in zna bit ukočen danima. Po timenu ispod spare nisu više ništa ćutile. Moga si ih šćapon tod udrit. Ka i da nisi.

Mare je zadnjn snagan prinosila teret. Zaludu su joj bile molbe punjaču kašet da stavlja po manje. Posal koji su radili ni poznavala milost. Svi su radili svon forcon. Do zadnje unce snage. Muški bi joj digli kašetu na glavu. Od japjenice nizbrdo, prima moru, još nikako se borila sa tereton. Na spari je sta stabilno. Držala ga je rukan za lidere bande kašete. Ali, svaki put kad bi zakoračila na skal, uvati bi je straj i zavrtilo bi jon se u glavi. Je li to bi straj da ne pade u more ili slabost koja ju je držala zadnjih dan, ni jemala vrimenta mislit. Činilo jon se da se svaki put, kad ugazi na dasku koja se micala, još jače izliva iz nje. Promisli kako je dobro ča je škuro. Izlije li se po njezinoj ofucanoj brnjici crveni potok, manje će se vidit.

Odjedanput joj se učini da ispod nog vidi mokru maču.

- Kvragu, nisan brž toliko pegulana! Zavapi, sklizajuć se jednon nogon, a odma poslin tega i drugon. Nikoliko veliki kapi kiše smoćilo je dasku ispod nje. Sa pizon na glavi upala je u more.

Ni znala plivat.

Muški na ukrcaju istoga sekunda skoči je za njon. Dok je prosuto japno šušćalo od gašenja u moru, Bepo je uvati nesritnu ženu. Iz mora su izvirivale dvi japnon obiljene glave. U suton dana slabo su se raspoznavali. Jedna se glava nemoćno nakrivjena pomalo približavala obali, vućena rukan spasioca. Bepo je dovuka do žala u blizini. Brzo je izaša iz mora i onako mokat vrati se na ukrcaj. Tribalo je ča prin sve ukrcat i partit. Marine supatnice dotrkale su, zapomažuć i kletuć sudbinu.

- Brzo, brzo, svucimo je! Jema li ko ča suhe robe? Jema stvari, jadna oće li priživit!

Na maloj zaravni iza škrape svukle su je голу i na nju navukle sakupjene komade robe.

Dok su joj micala ruke i noge, ni došla svisti. Tešku i obamrlu, uz pomoć muških unili su je u trabakul, pogleli na banak i pokrili bijacem bilin od japna.

- Neka je Bepo odvede u Trogir, tamo jema doktor. Ne moremo š njon priko škrap po mraku. Daleko je do sela. Umrut će nan puten!, vikala je kroz vitar Marina mater dok su vali svon silinton tukli u kraj.

- Ajde Dome š njon, ja moran njezinoj dici. Sami su već dva dana. Kad jon se muž vrati s vijađa doć će po nju, ako priživi!

Trabakul je bi pun. Svaki čas je triba zaplovit prima Trogiru. Kad je motor zabrekta, japjenciare koji su ostali na obali zalila je kiša. Mrkli mrak se spusti, a škrape priko kojih su tribali doć do sela stršile su ispod njiovih nog ka noži. Gospodar japjenice jedva je od vitra uspi upalit feralić. Mora je kapon zaklonit staklo da ne pukne od kiše koja je bez milosti padala po njima.

Za njn je hodila kolona iznemoglih judi. A od njih se udajava trabakul krcat japna, poluživu Mare i pristrašena Dome. Bepo je sta na timunu.

- Jo! Samo da jih ne smoći, da se ne potopidu. Bože, usliši mi molitvu, naricala je Marina mater teruć suze rubon od mokre košuje.

PARFEM

Crvena u licu, znojna i premorena, Vera je uzela svoj ruksak i krenula prema izlazu vile koju je upravo očistila. Gazdarica se uputila prema njoj i pružila dvije novčanice. Vera zahvali, pozdravi i izađe.

- Čekaj, evo još nešto za tebe. Ivo ti je poslao. Mislim da je parfem jer je i službenici na Općini kupio isti.

Lipo, i moguće je, s obzirom da je od njega, pomisli Vera. Ona mi ne bi dala ni ono ča san zaradila. A o tome da svaki put kupi najmanju škatulu deterdženta za robu, da i ne govori. Kad se dogodi da ni toga nima, u makinju za robu uvali gumenu ekološku kuglu.

- Ovo ti bolje opere od praška za robu. Rekla bi iznenađenoj Veri.

Nakon što je prestala s radnim odnosom, Vera je imala višak slobodnog vremena. Gradila je kućicu na djedovini i svaki dodatni posao bi joj dobro došao. Tako je završila kod poznanice u susjednom turističkom mjestu koja je brinula o sinovljevoj vili, održavanju i čišćenju prije i poslije dolaska turista. Bilo bi to tri, četiri puta preko ljeta. Bez iznenađenja. S neredovitim autobusnim prijevozom, teškim poslom, dosadnom gazdaricom.

Zato je iznenađenje i bio paketić koji je došavši doma sa znatiželjom otvorila. Iz kutijice je izvirila staklena bočica u obliku jabuke. Na vrhu metalnog okvira bila su dva metalna jabukova listića, a unutra, kao rubin crvena tekućina. Onako ljepiljiva od znoja jer od autobusa do kuće uhvatila ju je najveća vrućina pa poprska parfem po zapešću. Osjeti miris koji joj se učini najljepši od svih mirisa parfema koje je u životu imala, „Nina Ricci“.

Godinama poslije nakon što je prestala odlaziti u ured, nije se svaki dan dotjerivala. Parfem je stajao u toaletnom ormariću njenog gradskog stana. Koristila ga je rijetko. Njena kćer zaljubila se u Ninu Ricci kad ga je pomirisala. Znajući za to Vera je stalno mislila kako bi joj ga dala, ali uvijek kad bi joj ga htjela darovati, Maja bi rekla:

- Mama pa to ti voliš, neka ti ostane.

Tako su ostali parfemi koji su se godinama skupljali. Svaki od njih je imao svoju priču. Priče su izbljedjele i jedva se sjećala koji je od koga dobila. Među njima najviše je bilo „studentskih“ parfema. Kako je radila u referadi za studente mnogi koji su godinama kod nje prijavljivali ispite znali su na kraju studija donijeti buketić cvijeća ili parfem. Kao za svaku „vašu lipu rič, podršku“. Neki su gotovo pred završetak studija htjeli odustati. A onda bi ih Vera hrabrila. Rekla bi im:

- Ovih ti je dan profesor „taj i taj“ dobre voje. Sigurna san da ćeš konačno položiti.

Nekada bi se to i ostvarilo.

Studij na kojem je radila bio je pomorski studij. Neugodno bi joj jedino bilo ponekad kad bi neki šarmantni, bradati pomorac, vrativši se s navigacije svratio i pozvao je na večeru ili donio poklon. Bilo ih je puno koji su studirali uz navigaciju. Već davno su ispekli zanat, ali im je trebala diploma. Zнала se ponekad upitati zašto se nije udala za nekoga od njih.

Bila je ljepuška i iznimno komunikativna. Privlačila ih je, a oni su je dočekivali poslije posla automobilima, motorima. Nažalost, ništa od toga nije prihvatila. Parfem je reda radi ipak uzimala kao i buketić cvijeća. Kako to izbjeći?

Često se zadnjih godina znala s mladom kolegicom prisjećati njenog zaposlenja u Verinom uredu.

- Još se sjećam mirisa koji sam osjetila prvi put kad sam ušla u ured. Predivno je mirisao onaj stari „Armani“ koji ste imali na sebi.

I njega joj je poklonila jedna mama za sitnu, zakonitu uslugu.

Dobivala je često i bogate bukete cvijeća. Najčešće ih je odmah poslije posla nosila na groblje svojima. Ne zato što nije cijnila darovatelje, nego zato što doma nije smjela doći s njima.

Dugo godina kasnije, prolazeći uz zgradu Lučke kapetaniju, sreća bi lučkog kapetana i ne bi mu se odmah mogla sjetiti imena, ali parfema se sjetila. Trbušasta bočica, bila je omotana crnom mrežicom i napunjena tekućinom boje ciklame.

Najljepši dio posla, ali ujedno i najveći stres, bile su promocije i dodjela diploma. Sve je morala organizirati, napisati diplome, provjeriti točnost, dati u štampariju, ponovno provjeriti, zakazati proslavu, složiti tuljke na stol promotora. I paziti da tuljak bude dan u ruke upravo prozvanoj osobi, a ne drugoj koja nije bila po redu. Onaj strah da netko od nespretnih dekana i promotora ne sruši koju jer onda bi ostale popadale kao domino. Još uvijek osjeti taj stres kad na televiziji vidi slike neke promocije.

Nakon tih promocija također je dobivala cvijeće. Kao da je ona diplomirala. Studirala je uz rad. Sjećala se kako je na svoju promociju jedva stigla. Zločesta šefica nije je htjela pustiti za vrijeme radnog vremena.

Na jednoj dodjeli promoviran je sin njene rođakinje iz drugog dalmatinskog grada. Začudila se kad ju je ugledala među uzvanicima. Nakon promocije Dunja je prišla Veri, izljubila je i rekla:

- Fala ti za jubaznost, sin mi je reka da si bila tako zlatna!

Doduše, ničega se Vera vezano uz tog mladića nije sjećala. Jedino, s obzirom da je bio iz drugog grada znala mu je prihvatiti prijavu za ispit koju je mladić poslao poštom. Mama spomenutog mladića bila je u sedmom nebu. Na odlasku tutnula je Veri u ruke zamotuljak.

Nekoliko dana poslije Vera je otvorila kutijicu. Pretpostavljala je da je unutra parfem. Kutijica nije bila zalijepljena u celofan, bočica je bila upotrebljavana.

Već dugo Vera se nije osjetila tako poniženom. I to još od rodbine.

Nakon tjedan dana Dunja je također poštom dobila paketić. Trebala je otići po njega na poštu, jer je bio poslan preporučeno. U njemu je isto bio parfem. I ceduljica:

„Žao mi je da se odvajáš od nečega što ti je toliko drago, a prestala si koristiti. S obzirom da si me time htjela usrećiti, shvatih da je tvoja žrtva prevelika, pa ti ga vraćam. Vera“

KRUNE JAPJENIC

Na sjevernoj strani škoja – garma,
pećina morskoga čovika i obluci.

Na kraju, iz žala izviriju
krune japjenic od crnih izgorjenih stin.
Tri obruča u srce mi se usadila
čin san
nogan prigazila priko njih.

Svako proliće odmičen stinčice
da se crno biserje vidi.
Da u mojin kolajnan nima piza
nego blagoslov naših starih.

A onda nagrnu nomadi!
Kupat se, ladiškat.
Držalo suncobrana zabijaju u žalo,
ka u moje meso.
Vadidu nagorile stine
i podmeću za hlad.

A meni, ka da gulidu zdrave zube.

Stjepan (Krunoslav) Cević

Stjepan (Krunoslav) Cević rođen je 1903. na otoku Lastovu. Otac mu je bio Silvestar Cević, Grohoćanin, a majka Katarina Stanojević iz Visa. Vjenčani su na Lastovu 1897. Krunoslav je plovio na podmornici (kapetan II. klase) stare Jugoslavije. U Francuskoj kod Nantesa upoznaje Yvonne (1913.) koju ženi 1933. godine. Sa suprugom dolazi u Split na bračno putovanje i u Splitu ostaje. Imao je sina i kćer. Od 1975. do 1980 piše pjesme. Njegovu pjesmu BARBA JERE RIBU LOVI na splitskom festivalu 1977. godine izveo je Miki Jevremović. Umro je u Splitu 1987. Još mu je živa samo unuka, gospođa Anamarija Krasnić, koja je za *BAŠĆINU* ustupila njegove pjesme. Hvala joj.

NJEGOVO MOTO – GESLO

... I HVALA VAM, DOBRE MUZE
NA POMOĆI KOJU UZE
ŠTO MI DASTE NADAHNUĆE
DA NE LUTAM KROZ BESPUĆE,
PA I DRUGE NEK ZAROBI
POEZIJA KAO HOBI

SVE POETE ŠTO NAM SVIJETLE
POŠTUJEM I HVALIM,
AL IMENA I PREZIMENA
NJIHOVA JA NE PAMTIM;
JER SVOJE PJESME STVARAM
E DA SE ZABAVLJAM!

BOSONOGA DJEVA

ZLAĆANE VLASI KO ŽITA KLASI,
DRAŽESNA GLAVA, MALO ČUPAVA;

UVIJEK JE BOSA; PRKOSNA NOSA,
TREPAVICE DUGE, POGLED BEZ TUGE;

SUKNJICA KRATKA, ZAISTA SLATKA;
VITKA U STRUKU, SKLADNA U KUKU.

TA MALA DJEVA OČICAM SIJEVA,
PREPUNA ČARI HRABROST ULIJEVA;

UVIJEK JE BOSA I BEZ POSTOLA,
TO JE MASKOTA OD MOJIH KOLA.

KAMEN

OVAJ ODVALJEN KAMEN
GRUB, HLADAN, BEZ ŽIVOTA;
U SEBI KRIJE DUŠU I LJEPOTU
I ČEKA NEKOG DA GA RASCVJETA.

OŠTRO GA DLJETO KLEŠE I MIJENJA,
BUDI SE, DIŠE, SVE MANJE PRIJEMA;
MILUJU STIJENU UDARCI BATA,
KONTURE LIKA SVJETLOST ZAHVATA.

ŽILAV TAJ KAMEN TVRD I LEDEN,
MAJSTORA GENIJ PROBIJA BEDEM;
UMJETNIK DUŠU UDAHNE DJELU,
I SRCE KUCNE U NOVOM TIJELU.

VRTNJA

SVE SE VRT, VRTI, VRTI
SVEMIR I PLANETI;
I ŽIVOT SE ČITAV VRTI
SVE PO KRUŽNOJ CRTI.
SVE SE VRTI, VRTI, VRTI
I KOTAČ PO CESTI,
I AVION KAKO LETI, LETI
PROPELEROM VRTI.

BIJESNI VRTLOG IGRA VRTI,
SVE ODNOSI KAO PRSTI
DOK MU SNAGA LETI
NE MIRUJE, ZEMLJA DRHTI.

PROSTOR VRIJEME NISU ŠKRTI,
ZEMLJA, ZVIJEZDE, SATELITI
SVE ROTIRA, SVE SE KREĆE,
MOĆNA SILA SVE TO VRTI.

I ŽENA SE VRTI;
VITKO, SPRETNOST KO DA LETI,
KADA ONA TIJELOM VRTI
U NAMA SE SVE ZAVRTI.

KAD SE OPET TA ZAVRTI
OBLINAMA PAK UZDRHTI
GLAVA NAM SE TADA VRTI
VRAG TO TREBA DA ODVRTI.
I ČOVJEK SE KO ZVRK VRTI
NE ZNA KAD ĆE DA ODLETI
SAMO JEDNO ZNA REĆI:
SUDBINA ĆE TO IZREĆI.

SVEMU DOĐE KRAJ

SVE IMA POČETAK I KRAJ
UVIJEK ŽIVOT NIJE RAJ:

SVE IMA POČETAK I KRAJ
I PROLJEĆE, SAN I MAJ;

SVE IMA POČETAK I KRAJ
BLJESAK OKA GUBI SJAJ;

SVE IMA POČETAK I KRAJ
I TIŠINA SVLADA GAJ;

SVE IMA POČETAK I KRAJ
KO U BAJCI LJUTI ZMAJ;

SVE IMA POČETAK I KRAJ
LJUBAV, SREĆA I NAJ ... NAJ ...

OBMANA

UVIJEK IMA JEDNA STRANA
NA RASKRŠĆU NAŠIH DANA,
ZAGONETNA, PUNA TAJNA,
LAŽNA KO FATAMORGANA

GLE DAM ŽIVOT MNOGO PUTA
IZ NAJBOLJEG, MOŽDA, KUTA,
SLIJEDIM MISLI VEĆ ODAVNA
ŠTO SE GUBE KO FATAMORGANA

ONO ŠTO JE BILA ZBILJA,
KAD SE GASI I NE KLIJA,
NESTALA JE KO NOĆ HLADNA
NESTALA KO FATAMORGANA.

DRUGA ONA LJEPŠA STRANA,
PRVA LJUBAV MOJIH DANA,
IZ DNA DUŠE SVA IZRANJA
NE, TO NIJE FATAMORGANA!

TURIST I SPLIĆANIN

- ŠJOR OKLEN STE VI, A -
TURIST PITA.
-BOME IZ SPLITA,
POZNAJE GA POLA SVITA;
JEMAMO MARJAN, VAROŠ, LUČAC,
TAMO DI JE TRUMBUČAC;
JEMAMO PORAT I VAPORE
ČA TRUBIDU DO ZAGORE.
KOD NAS VAN JE PUNO STVARI
I NOVI I STARI:
TOT JE PALAC DIOKLECIJANA
ONEG CARA OD RIMJANA,
PALAC JEMA I PODRUME
LADNE I DEBELE, MOJ KUME;
A DI JE PJACA, DI JE RIVA
DI MLADOST ŠETA I UŽIVA!
SAMO TAMO KRAJ FONTANE
MALO VONJADU ONE BANJE.

JEMAMO MATEJUŠKU I AJDUKA
KA IZGUBI VATATE MUKA
MI SMO SVIT OD ŠALE
I GUŠTAMO DOBRE MARENDE.
JEMAMO MARKA, LUKU I GRGURA
I JOŠ PUNO VELIKIH FIGURA;
I KAMPANEL SVETOGA DUJE
ČA MU ZVONA MILO BRUJE.
SEDANDESET I DEVETE
BIT ĆE U NAS VELE FEŠTE
SVE SE RADI, LEVA, LEVA
ZA MIS – IGRE SREDOZEMLJA
ETO TO VAN JE SPLIT
MOJ LIPI ŠJOR TURIST!

ODBAČENE STVARI

I BAČENE STVARI
MOGU KRITI ČARI.
TAKO NEKA LUTKA
LEŽALA KRAJ PUTA
BEZ NOGE I RUKE
KO DA TRPI MUKE
ZAPRLJANA LICA
KRPA HALJINICA;
POJAS, VRPCA STARA,
TJESKOBU TI STVARA.
DO NJE PSETO ČUDNO
ZGNJEČENO I TUŽNO
ONA GLEDA NIJEMO,
REĆ BI ŽIVO, VJERNO;

KAO DA JE TJEŠI
DA MU SE NASMJEŠI;
TU JE MEDO ŽUTI,
OPRUŽEN I ŠUTI
JEDNO UHO FALI
NIKOM SE NA ŽALI.
NEKI VJETRIĆ PROĐE
PA I DO NJIH DOĐE;
RUKA NAĐE NOGU
SLUČAJNO I VJEŠTO
STAVI SVE NA MJESTO
SADA ONI TROJE
DOBI SVATKO SVOJE
MEDO, LUTKA, PSETO
ZAIGRAŠE, ETO
SA DJEČICOM NEKOM
KO PO SAGU MEKOM
JER BAČENE STVARI
OTKRILE SU ČARI.

ZABORAVLJENA LJUBAV

CVIJET ONAJ ŠTO VENE, GINE
CVIJET KOJI PADA U TMINE,
KO LOZA ŽUTA BEZ LISTA, SOKA
I TUŽAN POGLED MOJEG OKA.

JOŠ IMAM SNAGE, JOŠ IMAM NADE
DA ĆEŠ MI DOĆI KAD SUTON PADA
SRCE MI LUPA, MAHNITO LUPA,
U RITMU BIJE JAČE, SLABIJE.

ČEKAM TE DUGO, NEZNAJUĆ DRUGO,
TI SI SE KRIO I SLASTI PIO.
UZALUD MIŠLJAH DA SAM TI JEDINA,
VJEROVAH TEBI, BIJAH NAIVNA.

JA SAM TAJ CVIJETAK ŠTO GINE, VENE,
NEMA TE DRAGI, VIŠE UZ MENE;
SNAGA ME IZDA, NEMAM ŽIVOTA,
SUZAMA BLAŽIM ČEMER ŠTO OSTA.

Ivan Kuzmanić

Iz knjige *Austria era un paese ordinato*, autora Carpinteri e Faraguna), za čitatelje *Bašćine* preveo na čakavicu

PORTO DELL' AMORE

Ova štorija se je dogodila (ako se dogodila, ako ni, isto san se nasmija) još u vrime stare Auštrije, kad su Istra, Rijeka i kvarnerski otoci, dakle još bili u sastavu Austro-ugarske monarhije.

I u to doba su naši pomorci, pogotovo Lošinjani navigali po svitu, pa je i kapitan Nikola (Nicolo') Načinović isto kumandira s jednin brodon. Svi znamo da je u to doba kriv pomorci jema sedan kora pa su se mnogi tužili kako in je život težak. Ali, Nikola je u tomen pritirava, uvijek je ronja, uvijek se tuži: „koji je ovo pasji život, stalno vidiš more i nebo, a kad dojedeš u porat bar da moreš izać vanka, nego ukrcaji, iskrcaji, kontoliraj ovo i ono, slušaj prigovore, kritike kumpanije, avarije, teška dnevna rabota, odvojenost od famije, ne znaš je li se koje dite rodilo, je li zdravo, samo se žrtvuješ, žrtvuješ itd. Inšoma stica san dojam kad san ovu štoriju čita ka da u stranomen svitu pomorci, Bože prosti ni na rivu ne stignu ugazit, a kamoli izać iz porta i vidit malo tujega svita.

Ali, zato bi mornari i naravno komandanti i oficiri refali kad bi došli u Trst (ili kako su ga naši stari zvali Trešč) ili Rijeku. U tin slučajeviman bi poslali ženana berzovjav da ćedu bit u Rijeci npr. u sridu, četvrtak i petak. To je ujedno bi i poziv ženi da i ona tamo dojde, da se vidu i da vazme darove koje jon on nosi ali i da ih, Bože moj, plati u naturi.

Tako je i kumandant Načinović posla ženi brzovjav da dojde.

U tin slučajeviman mornari, a često i kumandanti i oficjali obišno nisu išli u otel, nego bi iznajmili jednu kamaru u gradu, obišno na rivi. Te su kamare bile jadne, bez komfora, osin kod udovice Okretić, čiji je muž bi kapo od makinje. Ona je jemala lipi četverosobni stan, kojega je iznajmijvala i s tin iznajmijvanjen i penšijunon pok. muža spajala kraj s krajem. Iako je ti stan bi luksusan, Načinović ga je zva kapunjera.

Kad se sasta sa ženon reka jon je da mu je već muka od one kapunjere, čin na nju promisli.

- A zašto mi, Nicolo, govori mu Kety, (tako je on zva ženu, a ime jon je bilo Katarina) ne bi jedan put išli lipo u otel, ka judi da nas služu. Već smo deset godin u braku, a nikud nismo bili, ništa vidili, ti na brodu, a ja u kući, zašto ne

bi mogli proslavit desetu godišnjicu braka u otelu, ti si ipak kumandant, moraš gledat i na svoj ugled!

I tako ga je ona smatala pa su išli u „Bonaviju“ tad najluksusniji otel u Rijeci. Čin su stupili u otel udri in je u oči jedan veliki plakat, kojim su reklamirali mađarsku cigansku mužiku u „Kursalu“ u Opatiji.

- A Nicolo, che bello, moramo čut tu mužiku, te violine, te čardaše i vidit te Mađarica kako balaju. Rekla mi je Karmen Nikolić da je to ništo za vidit, moramo poč!

- Ali Kety, to je malo nezgodno, moramo poč vaporon do Opatije, a vratit se s kočijom, jer ti programi znaju dugo trajat, a nima u tako kasne ure vapura za se vratit.

- Sve zlo za tin, jedan put za deset godin braka, valjda zaslužujemo vidit te mađarske cigane, čut violine, čardaše i vidit balarine – ponovila mu je ona.

Inšoma, Kety ga je i sad smotala pa su išli. „Kursal“ u Opatiji je bila jedna velika vila s vrtlon, onda skalinadon sa crvenin tapeton, garderobon, onda restoran s pozornicon. Čin su došli do garderobe jedna mlada garederobjerka se nasmije prema Načinoviću i pozdravi ga sa :

- Dobra večer, kumandante!

Začudi se Kety pa ga zapita:

- Ča tebe ovde poznaju?

- Mene, jesi li ti, šašava?!

- Kako onda ova zna da si ti kumandant?

- Kako, kako, vidiš da san u monturi pa je po tome vidila da san komandant!

- Aaa.

Dadu kapote i idu u restoran, a odma in dolazi ususret direktor „Kursala“.

- Dobra večer kumandante Načinoviću! – reče in.

- A kako sad ovi zna da si ti kumandant Načinović?

- Zna, zna, poslin ću ti objasnit – govori jon ispod glasa muž.

Kad su seli za stol govori jon da ga zna sa broda, jer često dolazi na brod kad je on u Rijeci ili Trstu : „Pa mu ja dan one boce likera, šampanje i vina koje nisu do kraja popivene onda on to proda na šanku i tako profitiramo on i ja, malo, ali dobro dojde.“

Kety progucava i ti špjegacijun.

Nakon pet minuti evo i konobara pa govori:

- Šampanja ka i obišno, kumandante Načinoviću?

- Slušaj Nicolo i ovi te kamarjer poznaje!

Kako misliš da me poznaje?

- Jer zna da si ti kumandant Načinović, a kako to more znat ako te ne poznaje?

- Kako, kako, reka mu je šef da san ja kumandant Načinović i da pazi kad nas bude posluživa da sve bude u najbojem redu.

- Aaa!, rekla je ponovo Kety.

Ali mi se čini da je sad već ništa nanjuhala.

Od tad se jilo, pilo, šalilo, inšoma je sve išlo lišo, sve dok ni poče variete i dok jedna mlada Mađarica - vrag je odni, koji je skandal učinila - obučena u crvene visoke čizmice s takiman, kratkon plisiranon kotulon, rikamanin korpeton i škufijon na glavi, i počela pivat i balat.

Dok je balala i pivala skine škufiju, stane je vertit poverh glave i govori:

- Ovo ćemo dat našemen Tomažu - i itne kapu teme Tomažu u krilo. Svi plešču, a mužika svira tuš.

Onda opet zapiva, cigani sviraju, onda skine korpet, zaverti ga iznad glave i govori:

- A ovo ćemo dat gospodinu baronu Babošu i itne mu ga u krilo. Veliki aplauz, mužika – tuš, žamor, smih ne fermaje, veseje uskoro dostiže verhunac, bliži se ponoć.

Opet svirka, ples.....

Onda Mađarica skine kotulu i ostane u kombinetu sa merličima, a svi skoro poludili od dragosti! Sad zaverti povrh glave i kotulu pa govori:

- A ovu, a ovu... ćemo dat, ovu ćemo dat, ovu ćemo dat? Grobna tišina. Pa zapita:

- Kome ćemo ovu dat?

A posjetioci, ka iz topa:

- Komandantu Načinoviću!!!!

Njegova je žena ostala bez riči, ka da je je grom pogodi! Kad se malo pribrala opali mužu šamarčinu, da je cila sala čula i pri svima mu govori:

- Prase lažljivo, kako te ni sram! Pokupi se i izajde, a muž za njon u stopu i govori:

- Ma Kety, čekaj da ti špjegan...

Ona se opet okrene pa opet šamarčinu, uzme kapotin pa izleti na ulicu.

Obziron na to da je već kasno, a vapura više, kako znamo nima, pa kad je ugladala na cesti kočiju, uberzala je korak i ulizla sva urtana unutra, a odma za njon i on pa kad je stavi nogu da će unutra, ona mu opali još jednu šamarčinu i saspe mu prid kočijašen sve moguća uvrede koje su jon toga časa došle na jazik. Kočijaš se šokiran, okrene, malo boje pogleda pa kad je vidi Načinovića govori mu:

- Komandante Načinović, vodili smo mi, dok smo skupa navigali kurbetine na brod, ali ovaku oštrokondū nikad!

Ča je bilo poslin, ne znan. Žaj mi je samo kumandanta. Vrag odni Mađaricu i šporki jon jazik, skandajivica jedna. Je li bilo dilo bacit poštenomen čoviku kurbanjsku kotulu u krilo i to prid onoliko svita?! Ali ta mala ni bila jusko čejade, jer da je bila ne bi se tin poslon ni bavila. Vrag je u nju uliza, ko zna koju je škodu napravila, a zašto? Neš ti ča je kumandant laga, oli će zato poč famija u pakal? Glavno je da je on famiji bi dobar muž i otac, a ča je malo žbanda ni se ni za čudit. Oli je lako durat i tiščat u sebi municiju puste misece. Municija je za pucat, ne za u magazin.

Nikola Mateljan

KOLAČ

Stari težaški zalogaj, a i slastica, šćeti i slaki kolač. Šćeti kolač, oli suhi, uvik je bi pri ruci, od bilega brašna umisen, na dugo izvajan i u krug savijen. Peka se je ka i kruv. Nakon pečenja vrati bi se u mlaku peč da se osuši. Poradi oblika kola nazvan je kolač. Kolač i kruv, nisu bili samo za jist, bili su i dil običaja pa i pristojan dar u okolnostima mižerije. Primjerice, moja mater kad je prvi put išla u kuću svoga zarušnika odnila je friški, neton iz peći izvađen hib (glava biloga kruva). Baba Vicula je bila peknjica, pekla je za selo, za uslugu pečenja bila bi dobila hibac ili hib ispečeni, proporcionalno količini ispečenoga kruva, zvani pernjatak. Kruv se je peka za više dan. Velike famije su jemale velike platule, umisili bi i do osan hibi.

Slastičari su izmislili razne slastice, kremaste su nazvali pašte, a sve druge slatkiše nazvali su starin nazivom kolači. Šćeti kolač se je pakova jednostavno na osuč, vezan na špag po po duzine, oli duzinu. Tako je visi u osučima na špagu i u butigi, i doma obo brokvi. Moga je dugo trajat. Bi je uvik pri ruci, zalogaj za začepit dušu, kako su znali reč naši stari: *Kvarat vina i kolač*. Supali bi kolač u vino, digod i u prošek. Bilo bi zgodnih šala ako bi se kolač duže drža u vinu, sve bi pospuga. Užali bi tad reč: *Sve mi je popi kolač, daj još kvarat vina meni*. Tako bi judi umisto kvarta, zarad kolača, popili po litre. Alkohol je lažan prijatej, ma in je dava malo force.

Kolač se je drobi i u juhu, to je bi zvani panibrod. Panibrod je bi lako probavjiv pa se je dava bolesnicima. Kolač je bi i ka mali dar. Radi poredbe spomenut ću da je bi i nagrada na početku pasanoga vika.

Kad se je nekome tribala dojavit koja dobra vist, onome koji je doni vist nagrada je bi kolač. Sićan se dobre suside Mike zvane Ranko, trkala je iz sela do Lokve. Moj otac je bi u vinogradu. Sa zida od Lokve je zvala/vikala: „Ruzarijo, meni kolač, tebi unuka.“ Ni se šalila, niti je zaudobila, došla je navečer. Dobila je mirite kolač i po litre. Nazdravila je maloj unuki i kutenta išla doma.

Kolač se je supa i u bilu kafu. Kolači su se nosili i na babine, u pohod rodiliji, i šćeti i slaki. Slaki kolači su se činili od zaslađenoga tista i kad su bili upo pečeni izvadili bi se iz peći, pomazali vodon i posuli cukron. Ponovo bi se vratili u peč da se dopeču. Cukar bi se zalipi, a kolač zarumeni. Kolači su uvik bili i na pirnjemu stolu. Obišja se je kolač uz bukej cviča i na vrh svatovskoga barjaka.

Pitan se di je danas kolač, nima ga ni za lik. Nima ga u butigan, nikor ga ne peče. Ča je reč, oli brž ne znaju kako ga pakovat. Za najlon kesu sigurno ni. Uvrižila se je ova super sirotinjska i nezdrava, tuja pica. Po liti sva turistička mista zaudaraju, da ne rečen gore, po pici.

Vratimo naš starinski kolač, vežimo ga špagon na osuč i obisimo po butigan. Ponudimo ga turistima sa žmulon vina, oli prošeka. Neka in se uši i lica zarumenu. To se najboje panti. Čuvajmo, nudimo i dičimo se našon tradicijon. Prihvatili su turisti matar ka deliciju, a di nebi kolač.

Da buden iskren, ja matar nisan moga jist ni kad san bi najgladniji.

ŠTORIJA O JAPJENICI

Ovo je štorija o japjenici, koju je izve moj dida Ante Mateljan 1923. godine u docu Fabrice blizu mora, na temejima japjenice od osavnajest vaguni, koji su diobon Gaja (podjela zemalja Bratovštine sv. Stjepana u Gaju među članovima bratovštine) ostali na dilu kojega je dobi Zdravko Bezić (Pipulov).

Didova famija bila je brojna i kapaca (tri sina i četiri ćere), ma za ovi veli posal bila je potribita i velika pomoć od drugih radnika. To je povećavalo odgovornost i rizik. Veliki problem u ovome poslu činila je dajina, ura i po hoda. Poradi toga vajalo je prin zore odit iz doma. Radit od sunca do sunca i po mraku se vraćat doma.

Bi je to vražji posal. Tribalo je iz zemje iskopat stinje i izgradit „tvornicu“ u suhozidu, masu stinja za dobit osavnajest vaguni japna. Tribalo je potuč bušak (frašku), skoro tri ijade i šesto brimen. Radnu snagu, fraškare, su većinom koristili iz Gornjega Poja, njima je Fabrica bila bliža. Radne snage bilo je obilato, a potriba za žurnaton velika, tako da su se judi nudili i priporučivali, sami. Znalo je bit dnevno i po dvadeset judi. Teški posal užali su olakšat sa po kojon šalon, ali u vrime kad su opočivali.

Jedan dan je na posal doša jedan domišjati lakrdijaš, kojemu ni promaši ni jedan brodić na moru a da ga on ni najavi. Za čudo svakome brodu zna je ime pa i ko mu je kapitan. Jema je bujnu maštu, buga bi ka iz rukava, uvjerljivo: „Žanalome iz Brača, paron Luka iz Krila ...“

Svi bi fraškari pogledali i komentirali. Fotala je dida njegova lakrdija i zanovijetanje judi. Prid večer jedan brod mu izmakne pak mu se obrati dida: „Marine, ovoga nisi vidi. Znaš li ko mu je kapitan? Iznebuži se je Marin i reče didu da nezna. Dida mu na to odgovori da ni položi i da neka sutra ostane doma i neka uči. Tiva mu je reč da se na nadnici ne jarbora, nego da se radi.

Nadničari su pri kraju nadnice jemali užancu odit na stranu. Govori bi jedan drugome, ajde, ajde, boje ti je na gospodarov račun. Bili su lukavi, zašto gubit za poč na stranu svoje vrime, triba ča prin doć doma.

Dida je jema jednoga povirenoga čovika koji mu je nalazi radnike. Procini je dida da mu zadnji dan za završit frašku triba petnajest judi. Kad ono ujutro došlo mu ih je deset više, nepozvanih. Koga poslat doma? Umolu dida da ostanu svi, a kad završu brat frašku da će mu poč krčit u Duboki dolac. Toliko je bilo radnikov i vela potriba za dobit nadnicu.

Frašku u kopu prinosile su žene zvane fraškarice. To je za žene bi težak posal, u teškin uvitima, na kršnome terenu, a žene u lošon obući i lošon robi. Radne snage je bilo, sila ih je gonila, nosile su mlade i stare žene. Ovega posla nisu bile isključene ni noseće žene. *Bilo ih je koje su nosile frašku s drobon do zubi. Uz sve nedaće i težinu posla, spiza je bila mižerna, često samoga kruva, znale su reć da jemaju kruva i jazika.* Jedan dil fraške prinili bi u kopu, a ostalo su nosili u žegu, jer toliku količinu ni bilo moguće složiti u kopu. U tome dilu posla i fraškarice su malo boje prošle. Dobile bi po kacijolu juhe i komadić šnjuta, oli suhu nogicu od prajca.

Paljenje japjenice trajalo je dvajstiosan dan. Uz japjenice koje su se palile daleko od sela jemali su i kužinu. Provizornu i skromnu, ali uvijek je bi topli obrok. Ča su kuvali? Bome, suho meso, šnjute, nogice, bakalar, angriz, mezoriz, sočivo i drugo. Meso na bokuniće (gulaš) bi skuvali na kanati kad se japjenica zatvori. Kipaj japjenice bi je raspoređen u gvardije, koje su radile naizminice. Gvardiju su činili trojica, privukač, paljač i podavač. Spavali su u provizornoj kućici, na tlehu. Podase bi stavili malo raščice, oli margarus. Nisu se svučivali. Ako je bi zimski štajun nisu ni postole izuvali. Pokrili bi se sukancen, težaškin kapoton, do potribe i vrićon.

Dida je prati rad. Svakodnevno je čini provištju. Jemali su dva tovara, zvani Bikići, tako se je zva Vlaj u kojega su ih kupili. Oni su bili od velike pomoći, za prinit spizu, vino i ostale potribe. Jedne večeri vraćajuć se doma, učini mu se da uz put vidi ženu sa bilin šudaron na glavi. Pozdravi je sa dobra večer, ali odgovora ni dobi. Prikaza žene bi je germ lopočiike sa bilin cvičen na vrhu. Kad je svati, nasmija se je dida i još niki koji su s njen umorni hramali put doma. Svi su se kasno vraćali doma pak bi se stvorila kolona naprćenoga živoga, a put uzak, nima pritanja. Prvi je određiva tempo.

Voda je bila veliki problem.

Odili su po vodu sa mezalinima na tovaru na Kašnji dolac, na lokvu. Voda se je slivala u lokvu sa okolni strmin, obreslin buškon i s pristupnoga puta. U lokvu se je ulizalo sa živin, pojilo se je blago i prteće živo. Stalni stanovnici

lokve u štajunu, bile su žabe. Pričali su mi da su u primaliće bili veliki korduni mladi pujak. Bilo je nemoguće podušit mezalin za napunit ga, a da ne uleti nijedan pujak.. I tako voda je bila skupa jer je jedna osoba gubila vrime sa tovaron i mezalinima kako bi donosila vodu. U danu je bilo moguće pazit da sa vodon ne progučaš pujka, ma u noći ni bilo lako prid feraličen oli na pipavicu.

Na žegu je bi jedan čovik, malo luckast, gadjiv i plašiv. Osjeti je u noći da je pijuč vodu progučaš pujka. Čapala ga je panika, uzjoka se je. Kumpanjoni iz gravrdije uvatili su ga u kolo i strašili ga da će mu u truhu narest žaba. Da ga umiri, jedan ga je svitova kako more ubit pujka u drobu. Pruži mu je botilju rakije. Potega je dobri dil botilije da ubije pujka. Kad ga je rakija čapala, jemali su teatar kojega su skupo platili. Dok je rakija ubijala njega, umisto pujka, izminivali su se i tako odrađivali i njegovu gvardiju.

Dvadesetosmi dan izaša je sinjal, japjenica je izgorila, svi su kutenti. Zatvorili su japjenicu, gredu doma ispaćeni i umorni ka sa fronte. Naprtili su na živo opremu, a tikvu sa vinon ča je priteklo nosit će do doma. Tribat će i puten koji gucaj. Minjali su se, konop od tikve prižimje rame. Svi su se izminjivali, doša je red na Franu od barbe Stude.

– Ajde Frane, na tebi je red – reče mu jedan.

– A ne, ne, jebite se vi s tikvon. Da ste svi polokali koliko san ja, ne bi je tribalo nosit.

Gucaj vina depju, šala i smih, pomagali su u teškin poslima koje su radili. Priča mi je otac kad je doša doma da se je umi i lega. Spava je dvadeset uri u komadu.

Japno triba prodat, nać brodara i učinit kontrat. Brodari su bili uncuti, pravi kupraventi, tili su kupit za ča manju cinu, a prodat ča skupje. Znajuć da japjeničar nima drugu mogućnost, uvik su vazimjali veći dil kolača.

Nakon desetak dan su išli kercat japno u brod. Dan prin su odgrnuli parapet da se japno ladi, a u noći se je još masa crvenila ka žerava. Krcat japno to je bi pakleni posal, gori pod nogan, znoj te obalije, a prašina od japna grize. Bilo je živih ran po prstima i po tilu. Brodar bi na japjenici priuzimja japno. Mirilo se je na decimar. Japno su u brod nosile žene na glavi u dervenima kašetan, po pedeset kili. Ako je japjenica daje od mora, japno se je gonilo na tovaru u vrićan od jute.

Kad šoldi dojdju u ruku činu se konti. Triba platit radnicima žurnate, vlasniciman bušak po brimenima, vlasniku fit za jamu od japjenice. Spizu su vazimali na dug, na libar, i to bi se podmirilo na botu ka i ostali troškovi. *Suma sumarum*, na kanati ča ostane, to je gospodar. Ako refa svoje nadnice bi je kutenant, a bilo je slučaja da je gospodar osta kratkih rukavi. Bilo je slučajev kad

japjenica dobro ne izgori, sve ide naopako. Znalo se je dogoditi da je gospodar japjenice da bi podmiri dugovanja prima radnicima mora poč' šolde zaraditi u Australiju.

U ovoj japjenici ni bilo gubitka, moj dida i famija izvukli su dobit i priko žurnati. Nisu učinili fraju, ni kupili veštidi. Stotinjak metri naviše, uz svoj dil kojega je dida dobi dijebon od bratovštine, odluči je i kupi dil od Duje Kuparića pok. Marina. Tako je stvorio uvjete i zgradi novu japjenicu na svojoj zemlji. Osim toga, izgradi je dida sa famijom, usrid buška i gustirnu da jemaju i pitku vodu.

Izračunali su da je manji trošak zgraditi gustirnu, nego da jedan po vazdan sa tovarom i megalinima gre po vodu. To je bila jedna prvih gustirni izgrađenih na dilima u Gaju. Pravi *lüksuz*, sve na mistu i još čista voda bez pužak. Tamo su učinili nekoliko japjenic do Drugoga svjetskoga rata, u znoju lica svoga, za krov svoj svagdanji.

Luisa Prar

KRIVICA

sjediti na vrhu trošnih stuba...
gledati voljene pod krovom što prokišnjava...
među zidovima što se urušavaju...
i kupati se u miru...
biti tihi nepomični MIR...
da li je ljubav ili bestidnost?

slušati tjeskobne ispovijedi...
a biti tišina
u kojoj se gubi i zvuk nebeske harfe...
da li je mudrost ili surovost?

gusjenicu s lista kadulje
nježno pomilovati i premjestiti na list melise...
dok bezimena djeca od gladi umiru...
da li je suosjećanje ili beščutnost?

oprosti tratinčice
što ti trgam latice...
kriva sam...nisam kriva...kriva sam...

ZAVODENJE

Zaveden si pjesniče...
Zaveden treperenjem zvijezda.
Demonskim smiješkom mjeseca.

Zvijezde ne postoje.
Mjesec nije mjesec.

Opijen zadahom truleži tisućljetnih šuma.
Osluškajući vlastitu jeku iz podzemnih špilja
pišeš pjesme...

Vjerujući onom što uši čuju i oči vide
prevaren si pjesniče...

Pokleknuo si zaplakavši nad umrlom pčelom.
Nad ptićem izbačenim iz gnijezda,
zaplesao si na pjev morskih sirena.

Sam si sebe prevario...
a sanjao si letjeti s pticama...

vjerujući da snove možeš pretvoriti u život
pisao si stihove...
bezvrijedne su tvoje pjesme pjesniče...

Samo si san u Božjem snu...
Tko mari za snove...?!....

GRANICA

Noge do bedara u kaljuži...
nepokretne
nema slobode kojom bi plesale...

Njedra ispiru rijeke svjetlosti,
užareni pogled tjera sjene nepostojećih grijeha,
u grudima sva srca kao jedno kucaju.

Mramorno čelo dotiče svod od kristala...
Dalje se ne može...
Nedostižno je Nebo....

VJERA

Vjerovah svemu...
roditeljima, učiteljima...
vjerovah djeci

Vjerovah svim knjigama,
svetim spisima,
svim praksama

I nađoh se okovana
Preteški su okovi
svih tih vjerovanja...

Borim se krenuti naprijed,
želim se vratiti nazad
Trudim se uspraviti...kleknuti barem.

A ovdje... tako blizu...
Tišina plete vijence ljubavi
u zagrljaju Zemlje i Neba

Tako blizu...a tako daleko...

REPERSKA PJESMA

Bar kod je na mlijeku i kruhu,
na sjemenu,
u cjepivu i na našem tjemenu.

Zar ćemo zagristi mamac,
srušiti posljednji, deveti most,
ljudskosti promijeniti pravac?

Bar kod će zapečatit vrata
što vode u Raj.
I to će biti naš kraj.

KUĆE

Nižu se pod nebesima poput spomenika.
Blistavo bijele...grafitno sive
zatvaraju vidokruge...
One žive...

Grade se našim strahovima,
uljepšavaju našim snovima.

Pokapaju naše čežnje
u svojim mračnim izbama.

Nezasitne su Kuće.
Žderu naše nerve,
broje otkucaje srca,
troše nam vrijeme.

Zidovi im ispisani psovka,
oslikani strastima.
Zloslutan je osmijeh
na njihovim oknima.

Zatvorska mreža samu sebe plete
oko nas i naših kuća.
A Nebo plače nad nama
i umorna zemlja teško diše pod kućama.

... Kuće blistaju poput nadgrobnog kamena...
...Tko će uklesati epitaf?

Venera Stojan

OTAC SE VRATI SA BRODA

Odlomak iz autobiografskog romana "Škatule-batule"

Mater je burdižala isprid mene. Koji korak Gospe sveta, ko bi 'vo uvatija?

Baba je sedila na zidiću isprid kuće. "Ajte, ajte, mogle ste i prije. Prin će vapor za mul nego vi učinite skale do rive. E, da se nije namišćat isprid psihe dvi ure. E, di gre ovi svit i ove žene?"

"Aj malo brže", potegla me je mater. "Ne bi stala do večeras nabrajat, ali ne vaju sve obadavat. Ajmo ča, eno fišća vapor, čuje se."

Mater je bila cila uzbuđena, namišćala je veštu na sebi da se nije slučajno okrenila pjeta sa strane, popravila je mali kaiš na struku i pomakla fijubu za jednu bužu.

Prošla je rukon priko bokova i ka da je tek tad bila zadovoljna, uvatila me je za ruku i potegla oš-neš malo jače, a ja samo poskočin i nastavin trkat.

Na Velome mulu je bilo ka obično, puno svita. Više nego onih ča su došli.

Moja su braća ka dežurni stali u prvome redu i kad su vidili oca, počeli su mavat, skakat na mistu i zvat mater: "Ma, eno ga, doša je! Ma, maše, vidija nas je, smije se!"

Bože radosti! Bože veseja!

Cili je mul bija pun naše sriće ka da su se i drugi veselili kad su nas vidili tako sritne. Stala san isprid matere i počela san zvat oca: "Ta, evo nas! Ta, di si?" i mavalu rukan po zraku vamo-tamo. Tuklo mi je srce za iskočit. Pogledala san mater i vidila da šudarićen tare suze. I smije se. Zajedno.

Baćena je cima na mul. Vapor se je taka. Zavezala se je cima za kolonu i onda je izvučena skala iz vapura na mul. Bilo je ništo fureštoga svita ča su odili u otel Avliju. Stipe Slavonac je doša prid njih s karijolon za kufere i borše. Dogovara se je na naški, ali se je čulo samo: "Ja, ja, bite, bite!"

Iza njih je izaša moj otac sa kuferon u jednon, a bakson od duvana vezanon špagon u drugon ruci. Lipo je bija obučen. U laganu robu ča je kupija vanka. Kaki gaće i jaketa iste boje, a ispod bila košuja i kravata. Ima je i očale za sunce. Pravi čovik iz svita. Odma smo ga zaokružili i svi u glas počeli pitat kako je. Naprija je izjubija braću pa onda mene, a na kraju je zagrlija mater koja je plačuć rekla:

"E, Darko, Darko!"

Uputili smo se prema našon kući.

Svi smo bili oko njega. Otac se je javja mišćanima ča su bili na svojima brodima i spremali mriže za poč ih bacit. Najprije se je javija svome ocu i materi i onda smo svi skupa ulizli u našu kuću. Mala kužina puna topline i jubavi primila ga je srčano.

Svi smo seli za stol koji je mater za ovu priliku obukla u bilu boju. Lipa tavaja od damasta padala je priko stola i pravila bogate pjete.

"Jesi li žedan, oš se napit?" pitala je mater i veselo na stol stavila žmul, bokal vode i bocun crnoga vina ča ga je kupila u Jurićevih.

Nalije sebi u žmul malo vina i vode i napije se. Mi smo ga samo gledali.

"Naresli ste u ovu godinu dan. Ma bravo!"

Opet smo došli oko njega, a on nas je pomilova po glavan. Sva srića voga svita bila je u ton malon kužini - dva za dva!

CVRČCI IZ ŽARDINA

Jesu li ovo isti cvrčci od lani
Jesu li ovo iste pisme
Brž koji ton gori oli doli
Ali ne marin, lipo ih je čut.

Sa iston ih pomnjon slušan,
Na dvoru, u ladu stare kuće.
Dozivju dane mladosti
U mistu mojemu.
I asti za tren se slike vraćadu
Slike vragolani na mulu
U trku za pagarešto.
Cvrčci.
Čuju se.
Pivaju.
Pivaju za nas,
Pivaju za mene.
I danas.

SVE PROLAZI

Kad ova nevoja ferma,
kad dojdū dani mira,
oćemo li se volit više,
oćemo li čakulat više?

Kad ova nevoja ferma
trkat ću otokon mojin,
grlit ću stare i mlaje
pa da i bez snage ostanen.

Nadan se svetome miru,
Konfužijunu, veseju i smiju!
Nadan se životu lipon,
radu u poju,
ladu pod mendulon.

More živo u žalu mista moga,
strpi se malo do vrimena novoga,
doć ću ti vesela i sritna,
na tvoj najveći val.

Dinko Sule

VRIME O' KORONE

Jutro.
Gledan čele.
One radu, brez maske...
Svaka je našla svoj cvit.
U službi su svoga gospodara.
Radu za nas.
Novitadi slušan.
Jučer i danas,
grintavac puno jema,
štufali se, bižu vanka,
ne moredu u kaželi stat.
Možjani jemaju vijuge?
Lakomost Jude i slabost Pilata.
Korona virus ka i virusi drugi,
ukrotit se da.
Slušat vaja, masku nosit, ruke prat ...
Vaja poštovat donesene mire,
držat se vire, i koronu trat.
Triba dobit bitku sa vrimenon.
Kako bi nan bilo
da od bote razbolidu se svi likari,
medicinske sestre sve...?
Ko li bi nas onda liči?
Promislite ča bi bilo
da se šeperaju sve apoteke?
Ča bi bilo da se pulicija sva razboli?
Da alogaju svi pumpjeri,

ko bi ognje gasi?
Di bi u spizu odili,
kad bi nan se butigiri svi razbolili?
Ča bi bilo kad bi se od kolpa
razbolili poteštati svi,
državnici i drugi glavari?
Sve bi kvragu išlo ...
Vrime krotit vaja!
Koroni će zalipit se krila.
Ne hitajmo se stinan u Boga.
Bog nan pomoga!
Pulitiki i virusu šeperajte vrata.
Dižite glas protiv profiteri,
protiv dezerteri...
Kreden sebi sad
davno ispisane verse.
Sluša san od starih svoji:
- Malu dicu zubi će bolit.
Rajat će dica dicu
i doć će Svusvita.
Nisu me lagali.
Malu dicu zubi bolidu,
rajaju dica dicu.
A Svusvita?
Meknimo ga na čekanje.
Ugledajmo se na čele
i kratimo hudo vrime.
Korona će izgubit forcū.
A potla,
sa koronon i brez nje,
foje će ka i do sad

punit crna kronika, letrati i šonete.

Naka ne bude, od kolpa svi.

Sa maskon i brez nje, lupeži neće fermat krest.

S tujon maskon lagje se živi.

Na 30. marča 2020.

ODNI JE VRAG ŠALU – ATILOVA GLAVA NA PORTALU

Kako san ču, tako ću van i prodat vu štoriju. Govorili su naši stari da se od rada ni nikor obogati. Vrag će ga znat, je li onda bilo tako? Danas je tako, od rada se ni nikor obogati, e pa onda je tako bilo siguro i prin. Jo, da me kogod čuje za ovo? Uvijek je bilo sirotinje, a da nima sirotinje, ni bogatih ne bi bilo.

Jedna famija jemala je lipu kuću, veliko imanje, jemala je veliki turanj i makinju za izažimjat masline. Jemali su težake koji su in kopali, mekotili, krčili i činili sve druge šervicije. Nikiman težaciman davali su zemje u najam. Sa najmon niki težaci dobro bi bili prošli, a niki koji su dobili zemju u najam na „zlu petu“, šporko su jidrili. „Zla peta“ bi je dil kojega je težak mora davat gospodaru zemje od kojega je vaze zemju u najam. Pa ako je pogodba bila da težak gospodaru daje dvi petine prihodi sa zemje, a za sebe ostavja tri petine, težaci su govorili da je to pogodba na „zlu petu“. Ma bilo je gospodari koji su svoje zemje davali u zakup, a da su manje brili težake. Bilo je, kako je bilo, težak je mora slušat gospodara, jerbo od malo, jema bi i još manje – više nevoje.

Gospodar je uvijek profitira, jerbo bi težaci morali doć oturnjat drop na njegov turanj, masline izažet morali su doć u njegovu ujaru. Gospodar je dobiva ujam. Ma gospodar o kojemen ću notat dvi-tri riči, neće ga vode mencovat, kad bi težaci priko dana samlili masline, on bi po noći sa vrha samlivenih maslin škurlava nošnjak ča bi ispliva. Judi su meju sobon raspravjali i žalili se kako in gospodar krede uje. Oni težaci ča nisu bili u najmu, šćeto-dreto, bi mu obrusili da jin krede uje. A on se je kle: „Ako san van ukre, dabogda se pritvori u velikega crnega pasa.“ Godine su išle jedna za drugon, ka ča i danas gredu. Umra je ti čovik, bome umirali su i drugi. Poza njegove smrti po selu je šeta niki veliki crni pas. Svit je virova i govori da je ti pas gospodar makinj ča in je uje kre i ča se je kle. Svit je svašta govori, za svakoga je naš narod jema ča reć. Na rogacijune, kad bi pop govori ... *od kuge, rata i glada* ..., narod je dodava

i odgovara, *i popove sestre oslobodi nas Gospodine*. Jo meni, jema bit da je ta žena baš bila aždaja.

Dok je još bi živ, njega i njegove ukućane u ton lipon kući po noći je niki vrag straši. Ustravili su se, nisu jemali mira. Puno ih je strašilo, doboto da nisu više tili stat u ton kući. Žalili su se po selu da ih straši, pa se je naša jedan onako kapaci mišćanin koji in ni virova. Reka in je da će on poč jednu noć leć u tu kuću, da se uviri. Pristali su oni da ide, tili su se uvirit je li se to njima brž pričinja. I ovi odvažni čovik iša je jednu noć leć u tu kuću. Lega je, ali s jedne noge ni skinu postol pa je tu nogu drža na podu. U niko doba noći, čuje ti on glas: „U von kamari sami smo ti i ja.“ Brzo se on na posteji uspijanta pa odgovori: „Čekaj, čekaj, neka ja obujen drugi postol pa ćeš ti ostat sam.“ Čin je obu postol pobiga je iz kamare i iz kuće ka da ga je ko obli vrilon vodon. Ujutro je sviman ispriповida ča mu se je dogodilo, ča ga je tokalo čut. Sad su gospodari kuće bili još više na čudu. Uvirili su se da ne straši samo nji. Zvali su kurata da moli Boga. Od molitve ni bilo vajde. Na vratima kuće kurat je misu služi. Ni od mise ni bilo pomoći. A strah kosti lomi. Ča će ti i kuća kad u njon ne moreš stat, kad ne moreš od straha usnut, kad u njon nimaš mira? Ni bilo druge, vajalo je prodat kuću i via Split.

Tu lipu kuću kupila je druga famija, isto puna pinez ka šipak zrnevja. Ma nisu ni oni ništa boje prošli. I njih je po noći strašilo. A di neće, ka samo su dobro činili. Pripomistili su se u drugu kuću stat, ma i tamo su šprko jidrili. I tamo ih je po noći strašilo. Da se umiru mekli su Atilovu glavu na volat svojega dvora kuće u kojom su stali. Atilova glava mećala se je u na doba da straši vukodlake. Ma jema bit, držda, ni Atilova glava ni pomagala. Nisu bili spokojni. Duše njiovi kmetovi nisu in dali mira, pa su gospodari prodali tu kuću i one druge.

Ni naš narod bi bez glave, niti je bi brez pameti. Nisu zaništa govorili: „Tuje stećenje, kratko produženje.“ Da mi je bilo znat, je li ti vrag straši i ove danas ča grabu *uje iz tujih kamenic*?

Dinko Sule

KAKO JE NASTAO ČASOPIS BAŠĆINA

1990. godine Tereza Buktenica (sada udana Sule) i ja objavili smo zajedničku zbirku pjesama *Pisme i užance*. Pjesme za zbirku odabrao je prof. Ivo Bilankov. Hvala mu i ovom prilikom! Nakon izdane zbirke sve svoje pjesme iz zbirke poslao sam na natječaj „ČA, CA“ kojeg je objavio Omiški festival. Ocjenjivački sud (1991.) izabrao je moje tri pjesme od dvadeset pet izabranih (na natječaj prispjelo dvije stotine pjesama). Pjesme su trebale bit uglazbljene, još nisu.

Nakon toga, osokoljen malim uspjehom, predložio sam Dobroslavu Elezoviću da mi šoltanski pjesnici objavimo malu zbirku pjesama pod naslovom *Bašćinski glasi* (po uzoru na naslov časopisa Omiškog festivala). Elezović je predložio da se zbirka zove *Bašćina*. Elezovićev prijedlog sam prihvatio, tako on postaje kum današnjoj *Bašćini*.

U prvom broju *Bašćine* (Izdavač ŠGZ „Olinta“, 1991.), koji nije numeriran, svoje pjesme objavili su: Tereza Buktenica, Dobroslav, Elezović, Karlo Kalajzić, Držislav Mladinov, Monika Prekpalaj, Dalibor Ruić i Dinko Sule. Objavljene su pjesme pokojnih, Brnardine (Dine) Lukan i Marina Mladinova. Predgovor ovoj skromnoj zbirci napisala je prof. Nevenka Bezić Božanić na moju zamolbu pa sebi pripisujem uredništvo ovog nultog broja, iako to nigdje ne piše. *Bašćina* je tiskana simboličnim sredstvima zahvaljujući gospodi Ivi Mladinovu - Sovi (*Tehničar*, Split) i Nikici Buktenici (ŠGZ „Olinta“). Ante Škoko uglazbio je pjesmu koja je na naslovnici nultog broja.

Ovu malu knjižicu poslao sam, tada bivšem župniku Grohota, don Špiru Vukoviću. A on, mudar čovjek, dao ju je u ruke don Živanu Beziću, našem Šoltaninu. Kako krv nije voda, don Živan Bezić o skromnom uratku šoltanskih pjesnika oglasio se je u časopisu *Crkva u svijetu* (br. 4, 1991). Tom prigodom zapisao je: ... *Zbirka nosi isto tako skroman, ali značajan, naslov Bašćina. Time je sretno označen njezin „nomen i omen“... Don Živan kao da nam je stavio krila. Iste godine izlazi Bašćina koju smo numerirali brojem dva. Isti izdavač, a kao priređivač, potpisuje se moja malenkost. Predgovor potpisuje don Živan Bezić i daje smjernice kako dalje. Na kraju predgovora napisao je: ... Draga naša „Bašćino, ostani nam živa i rasti dalje! Nadamo se da i ovo naše sadašnje burno vrijeme – u zori slobode i vlastite državnosti – mora ući u našu staru i trajnu baštinu. Baštinu za budućnost!* Izdavač je opet ŠGZ „Olinta“. Uz radove autora iz prvog broja objavljena je poezija Ive Bilankova i Eugena Buktenice

te glazbeni prilozi Ante Škoke i Božidara Cecića. U ovom broju objavili smo *Poslanicu Frani Božičeviću* od M. Marulića, isječke iz Hektorovićeve *Ribanja i ribarskog prigovaranja*, narodne pjesme koje je na Šolti sakupio O. Delorko i poeziju časne s. Natalije Palac. Izlaženje ovog broja financijski su poduprli: Društvo Šoltana u Splitu, SRD „Koralj“ Rogač, prof. dr. sc. don Živan Bezić, pokretna ugostiteljska radnja „Kod Špake“, Pekara „Dek“ Grohote, trgovina „Romana“ Grohote, DIN Grohote i supermarket „Šoltanka“ iz Splita.

Prostora za uzmak više nije bilo. Don Živanovi naputci urodili su plodom. Izlazi i 3. broj, sadržajno drukčiji, izdavač je Ogranak MH Šolta. Uređivački odbor čine: Dinko Sule, Dobroslav Elezović i don Jure Žuro. Ovaj broj tiskan je zahvaljujući pok. Jošku Ceciću koji je obnašao dužnost direktora Veleprodaje NN u Splitu (NN platile su troškove tiskanja). 1994. godine izlazi 4. broj. Izdavač je bio Ogranak MH Šolta, uređivački odbor u istom sastavu. Tiskanje ovog broja poduprli su neki Šoltani iz dijaspore i Općina Šolta.

I kad smo mislili da su se sve kockice posložile, da je pitanje izlaženja *Bašćine* neupitno, došlo je do četvorogodišnjeg prekida. Financije nam nisu bile naklonjene. Sve je upućivalo na to da je *Bašćina* pokopana. Dogodilo se je čudo. Početkom 1998. godine don Juru Žuru, koji je tada obnašao dužnost tajnika Ogranka MH Šolta pozvali su mjerodavni iz *Nacionalne sveučilišne biblioteke – Odjel obvezni primjerak* i upitali gdje su obvezni primjerci brojeva *Bašćine*, za spomenute godine prekida. Objasnio im je da *Bašćina* nije izlazila zbog financijskih problema. Gospoda iz NSK pozvali su Općinu i ukazali im na važnost časopisa *Bašćina*. Opet dobar vjetar! Ali financijske potpore, ni za lijek.

Broj 5. (Izdavač MH Ogranak Šolta, ur. Dinko Sule) tiska tiskara Šolta (vl. Zoran Elezović) iz Zagreba. Troškove tiskanja podmiruju HPT Split zahvaljujući gospodinu Nevenu Klariću – općinski vijećnik ili član Poglavarstva (?), ali i dobrotvori/ pojedinci (imena su u knjizi).

6. broj izlazi potporom Općine Šolta, izdavač je ŠGZ „Olinta“. Uredništvo čine Željka Alajbeg, Mijo Blagaić, Nikica Buktenica, Nikola Radić, Dinko Sule (gl. urednik.), Ante Škoko i prof. Branko Vlastelica.

Broj 7. (2000.), okultni broj, izdaje Općina Šolta pa sve do broja 23. broja (od 24. broja izdavač je Kulturno-informativni centar otoka Šolte). Krenulo je! Uređivački odbor: Željka Alajbeg, Dobroslav Elezović, Dinko Sule (gl. ur.) i Ante Škoko. U 8. broju uredništvu nije Ante Škoko. Časopis je objavljen pod svojim International Standard Serial Number (ISSN 1330-8645). U 9. broju u uredništvu umjesto Dobroslava Elezovića je Ante Ruić (Antin). U uredništvu broja 10., Dobroslav Elezović mijenja Antu Ruića, a tiskanje broja financijski

je pomogao Dušan Bezić iz Kanade (500 kuna, s kojima se je urednik počastio). U 11. broju uređivačkom oboru pridružuje se Nataša Blagačić.

Kako bi nadoknadili izgubljene godine za 2005/2006 izdajemo dvobroj 12/13 (to smo učinili još dva puta). Izdavanje ovog dvobroja ne prati uređivački odbor, već samo urednik, moja malenkost (pa sve do ovog 30. jubilarnog broja). I u *Bašćinama* u kojima se ne spominje urednik, poslove urednika uvijek sam obavljao ja, iako to nigdje ne piše. Članovi uređivačkih odbora nisu pokazivali interes u kreiranju sadržaja *Bašćine*. No, to se ne može reći za gospođu Željku Alajbeg. Ona je uvijek bila dobri vjetar koji je punio jedra *Bašćine*, i kad je bila član uređivačkog odbora i kad to nije bila. Da nije bilo njezine zauzetosti mnogi brojevi *Bašćine* ne bi bili predstavljeni. *Bašćina* bi na rodnom otoku bila skoro pa „anonimus“. Ovdje joj se posebno zahvaljujem. Pok. Dobroslav Elezović nije se pačao u uređivačke poslove, ali svojim znanjem i savjetom uvijek mi je bio na raspolaganju. Ponašao se je, baš, kao kum *Bašćine* jer na Šolti dužnost/uloga kuma nije puka formalnost. On je to znao.

Izlaženje 26. broja *Bašćine* skoro je postalo upitno. Izdavač je inzistirao na elektronskom izdanju. Vjerojatno je trebalo preusmjeriti sredstva predviđena za tiskanje *Bašćine* u neki kulturno-umjetnički događaj? Nisam se predao, časopis je tiskan. Od Općinskog vijeća isposlovao sam Odluku da časopis i nadalje izlazi u tiskanom obliku, kao knjiga. Zahvaljujem se Općinskom vijeću.

Pretenciozno bi bilo napisati da su svi brojevi *Bašćine* bili uređeni *lege artis*, bilo je loše lektoriranih brojeva, ali svaki novi broj bio je bolji od prethodnog.

Navest ću ovdje, računajući da to neće pokvariti kvalitetu ovog broja *Bašćine* sljedeće: 1996. dobio sam Zaključak Općinskog poglavarstva da ću raditi na poslovima Voditelja Kulturno-informativnog centra s tim da ću pola radnog vremena raditi u knjižnici. Do realizacije ovog Zaključka nije došlo, po nekima jer sam ja odustao, a po drugima to nisam zaslužio jer sam po njima sklon porocima. Nisam odustao, a *Bašćinu* sam nastavio uređivati, iako sam tada bio nezaposlen (godinu i pol dana bez ikakvih primanja). Uređivao sam i druge knjige, monografije... Pošteno se naradio bez zaposlenja. Nisam nikome zamjerio, niti sam se s bilo kim obračunavao. Oprostio sam im. U financijskom smislu posljedice niskih udaraca osjećam i danas.

Za kraj ću napisati. Don Živan Bezić u jednom pismu (objavljeno u *Bašćini* 17/18, 2009.) napisao mi je: „Nastavi uređivati *Bašćinu* do krajnjih mogućnosti. Bez nje Šolta upada u anonimnost“. Vjerujem da ga nisam iznevjerio. Laka mu zemlja, njemu i svima kojih više nema, a tkali su *Bašćinu*.

Od Općine Šolta u posjedu sam svih mogućih priznanja, zadnje Najveće dobio sam 2015. godine. To me nije uspavalo.

Nakon 30 godina druženja s *Bašćinom* želim se zahvaliti svim dobrim ljudima, koji su na bilo koji način doprinijeli kontinuiranom izlaženju *Bašćine*, njezinoj sadržajnoj raznolikosti i stručnim priložima. Bez tih dobrih ljudi ne bi bilo *Bašćine* (ne bi ni ja izdržao). Posebno se želim zahvaliti brojnim znanstvenicima koji su svojim stručnim tekstovima doprinijeli da časopis *Bašćina* bude prepoznat i poznat. Veliko hvala znanstvenicima koji nisu Šoltani, a rado su ispisivali povijest *Bašćine* i doprinosili njezinoj kvaliteti. Ti divni ljudi bili su mi podrška i vodilja.

Hvala poreznim obveznicima jer bez njihova novca ne bi bilo *Bašćine*. Hvala svima Izdavačima i njihovim čelnim ljudima. Hvala i *Knjižnici* Grohote što marno čuva sve primjerke *Bašćine* i promovira je kroz programe svoje djelatnosti.

Ali, bilo bi nepošteno ne zahvaliti se i supruzi Tonki koja je radi *Bašćine* trpjela moju čestu odsutnost duhom.

Iskreno hvala svim dobrim ljudima, suradnicima ovog jubilarnog 30. broja.

Dragi čitatelji ovo nije bila prodaja „ja-ja“, ovo je istina o *Bašćini*. Trebalo je jedriti po bonaci i po nevremenu. Bila je to plovidba s dobrom posadom, nezaboravna plovidba s dragim suradnicima, plovidba s dobrim ljudima koji su zadužili Šoltu.

U mojom svići još jema uja, još gori. Želi bi i daje uređivat „Bašćinu“, ali bojin se opakih vitri koji pušu, pušu li ga pušu. Bojin se da ne udunu moju sviću. Puno se bojin, bojin se vega vražjega virusa, bojin se i sotone, jerbo oće zapocesat cili škoj.

Grohote, 15. ožujka 2021.

KAZALO

Željka Alajbeg PUTOVANJE DUGO 30 GODINA	3
Dr. sc. Jasmina Mužinić, ornitologinja ŠOLTANSKI ČASOPIS <i>BAŠĆINA</i>	8
Jenő J. Purger ČASOPIS <i>BAŠĆINA</i>	10
Maja Kaleb ISTRAŽIVANJE BRODOLOMA U UVALI POTKAMENICA (NEČUJAM)	13
Slavko Kovačić RODOSLOVLJE ŠOLTANSKIH BLAŠKOVIĆA SAČUVANO U ARHIVU MAKARSKE BISKUPIJE.....	30
SEOSKI ARAMBAŠE I RONDARI - PRAVILNIK IZ AUSTRIJSKOGA DOBA	43
Nataša Blagaić TRAGOM STOGODIŠNJAKA...	46
dr. sc. Jadranka Mauch Lenardić IHNOFOSILI NA ŠOLTI – TRAGOM PRADAVNOG ŽIVOTA U KAMENU	141
Irmgard Krisai-Greilhuber, Ates Ümmü WEITERE ERGÄNZUNGEN ZUR GROSSPILZLISTE DER INSEL ŠOLTA	148
Siniša Ozimec RAZNOLIKOST LIŠAJSKJE FLORE OTOKA ŠOLTE	156
Luka Katušić ŠOLTANSKI PLETAČI.....	168
Stanislav Gomboc i Dinko Sule PRILOG POZNAVANJA NOĆNIH LEPTIRA OTOKA ŠOLTE.....	178

Sonja Podgorelec PROBLEMI JEDNE STARE OTOČKE POPULACIJE – ŠOLTA	192
Ante Pavišić ŠOLTA I NJENO AUTOHTONO STANOVNIŠTVO NEKADA I DANAS.....	208
Dinko Sule ISPRAVAK NETOČNOG NAVODA – ZA ISTINU NIKAD KASNO	222
Dinko Sule TRAGOM IZLOŽBI U IZLOŽBENOM PROSTORU <i>BRATSKA KUĆA</i> GROHOTE	225
Dinko Sule DVIJE ZNAČAJNE OBLJETNICE.....	239
Vinko Blagaić ZVONA CRKVE SV. MARTINA U DONJEM SELU	242
Mihaela Blagaić Kišiček JERKO BEZIĆ (1929. – 2010.), DIV HRVATSKE ETNOMUZIKOLOGIJE	247
Uwe Mauch ALLES GUT IN MASLINICA	250
Mirjana Stanić SRITAN ROĐENDAN <i>BAŠĆINI</i>	252
Ines G. Županov JEDAN OBIČAN ŠOLTANSKI ŽIVOT	254
Ivo Bilankov SLAGALICA.....	279
UMIJEĆE LJUBAVI.....	279
DVA STABLA	280
SCENSKO JEDRO.....	280
OVDASJNI DAH	281
Željko Bilankov KAKO SAN POBIDI STRAH.....	282

DAN SE TOPI	284
KASNE PEDESETE.....	284
Nataša Blagaić	
KUMI.....	286
Gordana Burica	
FRAŠKARICA	290
PARFEM.....	292
KRUNE JAPJENIC	295
Stjepan (Krunoslav) Cević	
NJEGOVO MOTO – GESLO	296
BOSONOGA DJEVA.....	297
KAMEN.....	297
VRTNJA	298
SVEMU DOĐE KRAJ	299
OBMANA.....	299
TURIST I SPLIĆANIN	300
ODBAČENE STVARI	301
ZABORAVLJENA LJUBAV.....	302
Ivan Kuzmanić	
PORTO DELL' AMORE	304
Nikola Mateljan	
KOLAČ.....	308
ŠTORIJA O JAPJENICI.....	309
Luisa Prar	
KRIVICA.....	313
ZAVOĐENJE	314
GRANICA	315
VJERA	315
REPERSKA PJESMA	316
KUĆE.....	316
Venera Stojan	
OTAC SE VRATI SA BRODA.....	318
CVRČCI IZ ŽARDINA	320
SVE PROLAZI	320

Dinko Sule	
VRIME O' KORONE.....	322
ODNI JE VRAG ŠALU – ATILOVA GLAVA NA PORTALU.....	324
Dinko Sule	
KAKO JE NASTAO ČASOPIS BAŠĆINA.....	326

